Элим деб, юртим деб, ёниб яшаш керак

Туркистон

1925 йилдан чиқа бошлаган

ЎЗБЕКИСТОН ЁШЛАРИ «КАМОЛОТ» ЖАМҒАРМАСИ ГАЗЕТАСИ

1997 йил 5 ноябр Чоршанба.
№ 86 (14478)

ЭЪТИРОФ

Аввало, миллатлараро хотиржамлик кайфиятини яратувчи омил-тўғри, адолатли сиёсатдир. Президентингиз бу масалага ҳамиша алоҳида эътибор бериб, ўта нозик сиёсий масалаларни ҳам вазминлик билан ҳал эта олиш салоҳиятига эга. Ислом Каримовнинг бугунги жаҳон сиёсат майдонидаги юксак обрў-эътибори айнан одилона тинчликсевар ташқи сиёсатидир.

Ўзбекистоннинг шу қисқа олти йил ичида эришган ютуқларининг пухта замини ҳам 'шу – халқона одил сиёсатдандир.

Набиль ЭЛЬЛАХХАМ,
Фаластиннинг Ўзбекистондаги Фавқулодда ва мухтор элчиси

ПРЕЗИДЕНТ ҲУЗУРИДА ҚАБУЛ

Ўзбекистон Республикаси Президенти Ислом Каримов 1 ноябр куни АҚШ Давлат котибининг Мустақил Давлатлар Ҳамдўстлиги бўйича махсус маслаҳатчиси Стивен Сестанович раҳбарлигидаги делегация аъзоларини қабул қилди.

Мамлакатимиз раҳбари АҚШда Ўзбекистон билан ҳамкорлик масалалари билан шуғулланадиган алоҳида янги гуруҳ ташкил этилаётганидан мамнуният билдириб, С.Сестановичнинг ташрифи ўзаро муносабатларимизни янада мустаҳкамлашга хизмат қилажагини таъкидлади.

- Биз сизни нафақат АҚШ расмий доираларининг вакили, балки Ўзбекистон-Америка Қўшма Комиссиясининг раҳбари деб ҳам биламиз,- деди Ислом Каримов.- Давлатларимиз ўртасидаги сиёсий, савдо-иқтисодий ва бошқа масалаларни мувофиқлаштириш билан шуғулланадиган мазкур Комиссиянинг тузилиши ўзаро муносабатлардаги ижобий қадамдир.

С.Сестанович икки мамлакат ўртасидаги ҳамкорлик алоқаларини кенгайтириш ишига ҳисса қўшаётганидан мамнуният изҳор этиб, самимий қабул учун Президентга миннатдорлик билдирди.

Суҳбат чоғида Ўзбекистон билан Америка Қўшма Штатлари ўртасидаги ўзаро ҳамкорлик алоқалари, хусусан, савдо-иқтисодий соҳадаги ҳамкорликни ривожлантириш, шунингдек, минтақавий хавфсизлик билан боғлиқ масалалар юзасидан фикрлашиб олинди.

Қабул маросимида Президентнинг Давлат маслаҳатчиси В.Норов, Ташқи ишлар вазири А.Комилов, Мудофаа вазири Х.Турсунов иштирок этди.

Қабул маросимида АҚШнинг Ўзбекистондаги муваққат ишлар вакили Жозеф Лимпрехт ҳозир бўлди.

/ЎзА/

ҚАШҚАДАРЁ ВИЛОЯТИ МЕҲНАТКАШЛАРИГА

Азиз қашқадарёликлар!

Пахта тайёрлаш йиллик режасини ўз вақтида адо этиб, республика хирмонига салмоқли ҳисса қўшганингиз билан чин кўнгилдан табриклайман.

Ҳар қарич ери бебаҳо хазина бўлган Қашқадарё воҳасининг ўзига хос табиати, иқлим шароити яхши маълум. Бунинг устига эндигина ўсиб чиққан ғўза баҳорги дўл ва жаладан қаттиқ талофат кўрди. Шунга қарамай, мўл ҳосил етиштириш, ибрат кўрсатиш ҳамманинг қўлидан келавермайди. Сабр-бардошли, иродаси мустаҳкам, эътиқоди баланд инсонларгина бундай юмушларнинг уддасидан чиқади. Сизлар бобокалонларимизга хос меҳнатсеварлик, лафзи ҳалоллик ва мардлик каби фазилатларни намоён этиб, республика бўйича энг кўп — 420 минг тонналик хирмон кўтардингиз. Халқона айтганда, эр кишиларнинг ишини қилдингиз.

Бу ғалаба яна шундан далолатки, одамлар астойдил меҳнат қилинса, рўзғор тўкин, мамлакат фаровон бўлишини тўғри идрок этмоқдалар. Улар онгида янгича қарашлар, моддий манфаатдорлик, ерга, юртга эгалик ҳисси тобора чуқур шаклланиб бормоқда. Ислоҳотлар моҳияти ҳам аслида ана шундан иборат. Бошқарувнинг қуйи бўғинидан юқорисигача тартиб-интизом, ҳалоллик қарор топса, агротехника қоидаларига қатъий амал қилинса, деҳқон меҳнатига яраша даромад олса, омбор ҳам ғаллага тўлади, пахта ҳам мўл бўлади. Буни сиз, қашқадарёлик деҳқонлар амалда исбот этдингиз.

Қадрдон дўстларим!

Ҳаётимнинг бир қисми Қашқадарёда ўтгани, танти феълингизни билганим учун бу саховатли заминга ҳамиша фарзандлик меҳри билан қарайман. Бугун барчангизни бағримга босиб, меҳнат зафарингиз билан яна бир бор муборакбод этаман.

Сизларга тинчлик-омонлик, бахту саодат тилайман, буюк аждодларимиз руҳи-поклари доим мададкор бўлсин, Оллоҳ ўз паноҳида асрасин!

Ислом КАРИМОВ,
Ўзбекистон Республикаси Президенти

САМАРҚАНД ВИЛОЯТИ МЕҲНАТКАШЛАРИГА

Азиз дўстлар!

Юртдошлар!

Пахта етиштириш борасида эришган муваффақиятингиз билан чин дилдан қутлайман. Сизлар кўтарган 250 минг тонналик хирмон бу йил ҳар қачонгидан кўра фидокорона меҳнат қилганингиздан далолат. Сиз эришган марра нафақат моддий, авваламбор катта маънавий аҳамиятга эгадир. Шу боис сизнинг бугунги ютуғингиз айниқса қадрлидир.

Негаки, гуллаб-яшнаган бу муборак заминда қадим замонлардан юксак деҳқончилик маданияти қарор топган. Сизлар қўлга киритган бугунги муваффақият замирида ота-боболаримиз яратган бой анъаналарга таяниб иш юритиш, деҳқончилик маданиятини юксалтириш, одамларнинг руҳини кўтариш, замонавий техника ва технологиядан оқилона фойдаланиш, энг муҳими, ерга меҳр қўйиш, унга нисбатан эгалик туйғусини чуқур ҳис этиш каби фазилатлар мужассам.

Ҳаётга муносабат ўзгариб, янгича тафаккур шаклланаётгани туфайли вилоятда деҳқон меҳнати ва ислоҳотлар ўзининг самараларини бермоқда. Буни қарзга эмас, даромад ҳисобига яшашни одат қилган илғор Пахтачи тумани меҳнаткашлари мисолида яққол кўриш мумкин. Уларнинг ташаббус, изланиш ва тадбиркорликка асосланган иш тажрибаси нафақат вилоят, балки бутун мамлакатда оммалаштиришга муносиб.

Яна бир фикрни катта мамнуният билан сиз азизларга билдирмоқчиман. Қандай оғир кунлар, инжиқ мавсумлар деҳқонлар бошига тушган бўлса ҳам, қандай мураккаб синовлардан ўтган бўлсак ҳам мен ҳеч қачон ўз туғилган ва вояга етган эл-юртимга, унинг буюк имкониятларига ва келажагига меҳримни-ишончимни дариғ кўрганим йўқ.

Қадрли ҳамюртларим!

Сизлар бугун юксак маррани эгаллаб, барчамизни мамнун этдингиз. Меҳнат зафарингиз яна бир бор муборак бўлсин! У ҳар бирингизнинг дастурхонингизга қут-барака олиб келсин. Янгидан-янги муваффақиятларга руҳлантириб турсин. Барчангизга тинчлик-омонлик, эзгу ишларингизда омад тилайман. Яратганнинг ўзи ҳамиша мададкор бўлсин!

Ислом КАРИМОВ,
Ўзбекистон Республикаси Президенти

Олтин медаль соҳиблари

Ўзбекистон Бадиий академиясининг ҳар икки йилда бир марта бериладиган олтин, кумуш медаллари ва дипломлари соҳиблари аниқланди.

Низомга кўра, тасвирий ва амалий санъат, меъморчилик, дизайн, мусиқашунослик, санъатшунослик соҳаларининг мустақиллик даврида энг фаол ижод қилаётган ёрқин намояндаларига ана шу мукофотлар топширилади.

Ҳайкалтарош Саидолим Шарипов, рассомлар - Ортиқали Қозоқов, Леким Ибрагимов Академиянинг илк олтин медалларига сазовор бўлди. Шунингдек, йигирма нафардан зиёд ижодкорларга кумуш медаль ҳамда Дипломлар топширилади.

/ЎзА/

Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг ҚАРОРИ

Ғ.Қ.Тишаевни Ўзбекистон Республикаси Миллий хавфсизлик хизмати Чегара қўшинлари Бош бошқармаси бошлиғи - Қўмондони этиб тайинлаш тўғрисида

Вазирлар Маҳкамаси қарор қилади:

Ғафуржон Қодирович ТИШАЕВ Ўзбекистон Республикаси Миллий хавфсизлик хизмати Чегара қўшинлари Бош бошқармаси бошлиғи - Қўмондони этиб тайинлансин.

Вазирлар Маҳкамаси Раиси **И.КАРИМОВ**

Тошкент шаҳри,
1997 йил 3 ноябр.

ҲАЁТ ЙЎЛИНИ ТАНЛАБ ОЛИШДИ

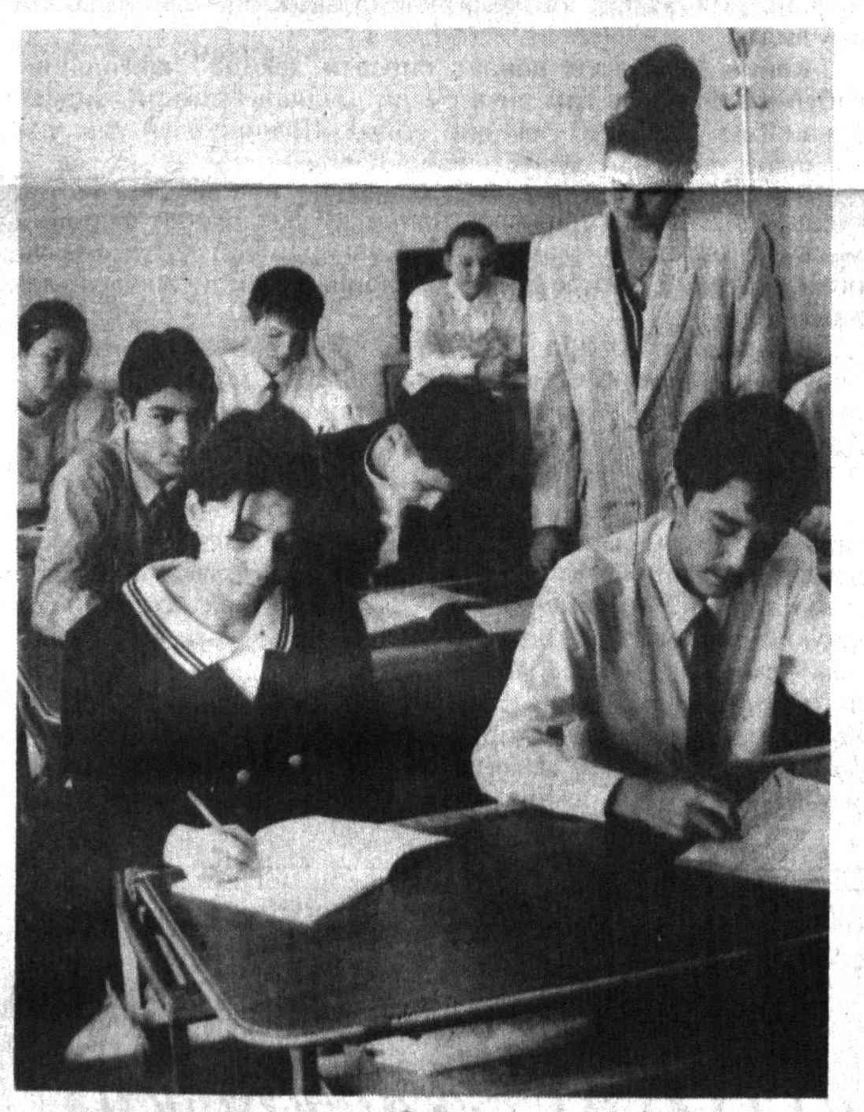

Тошкент Давлат молия институти қошида янги ўқув йилидан очилган солиқ лицейида ўқиш ҳаммага ҳам насиб этавермайди. Шунинг учун бу даргоҳда билим олаётган йигит-қизлар лицей ўқувчиси эканликлари билан фахрланадилар. Бу билим маскани Республика Олий, ўрта ва махсус таълим вазирлиги ҳамда молия институти ташаббуси билан очилди.

Қисқа вақт ичида талабалар шаҳарчасидаги эски ётоқхона қайта таъмирланиб, ундаги ётоқхоналар синфхона ва кабинетларга мослаштирилди.

-- Бу ўқув масканининг вазифаси ёшларга маълум назарий ва амалий билимларни бериш, хоҳловчи ва лаёқатлиларни молия институтига тайёрлаш ёки солиқ инспекцияларига ишга йўллашдан иборат,-дейди лицей директори ўринбосари М.Шораҳимов.

Ҳозир лицейда 6та синф очилган бўлиб, шулардан бештаси миллий ва бири европа синфидир. Ҳар бир синфда 20 нафардан ўқувчи бўлиб, ўқиш жараёнида синфларнинг икки гуруҳга бўлиниши ҳар бир ўқувчи билан индивидуал шуғулланиш имкониятини беради. Шуни таъкидлаб ўтиш жоизки, бу даргоҳда билим олишга келган ёшлар ҳам, унда дарс берадиган ўқитувчилар ҳам танлов асосида қабул қилинган. Йигирма бир нафар дарс бераётган муаллимнинг тўрттаси фан номзоди бўлса, қолган ўн еттитаси олий тоифадаги ўқитувчилардир.

Ўқитиш жараёни оддий ўрта мактаблардан фарқли ўлароқ, она тили ва чет тилини чуқур ўқитиш, бозор иқтисодиёти асослари, солиқ қонунчилиги, бухгалтерлик ҳисоб-китоби, информатика ва ҳуқуқ фанлари чуқур ўзлаштирилиши учун катта эътибор берилган. Икки ўқув йилидан сўнг ўқувчиларга ўрта маълумот ҳақидаги шаҳодатномадан ташқари кичик солиқ инспектори сертификати ҳам берилади. Бу ерда ёшларга солиқ соҳасида билим бериш учун етарли шароит яратилгани туфайли иштиёқ билан ўқиётган ёшларни ҳаёт йўлларини танлаб олдилар деб ишонч билан айтиш мумкин.

Саид АЗИЗ
Сурат муаллифи АСАДУЛЛАЗОДА

ДАВР БИЛАН ҲАМНАФАС

Ўзбекистон Ёшларининг "Камолот" жамғармаси Навоий вилояти бўлимининг раиси Фарҳод НАЗАРОВ билан қисқача суҳбат

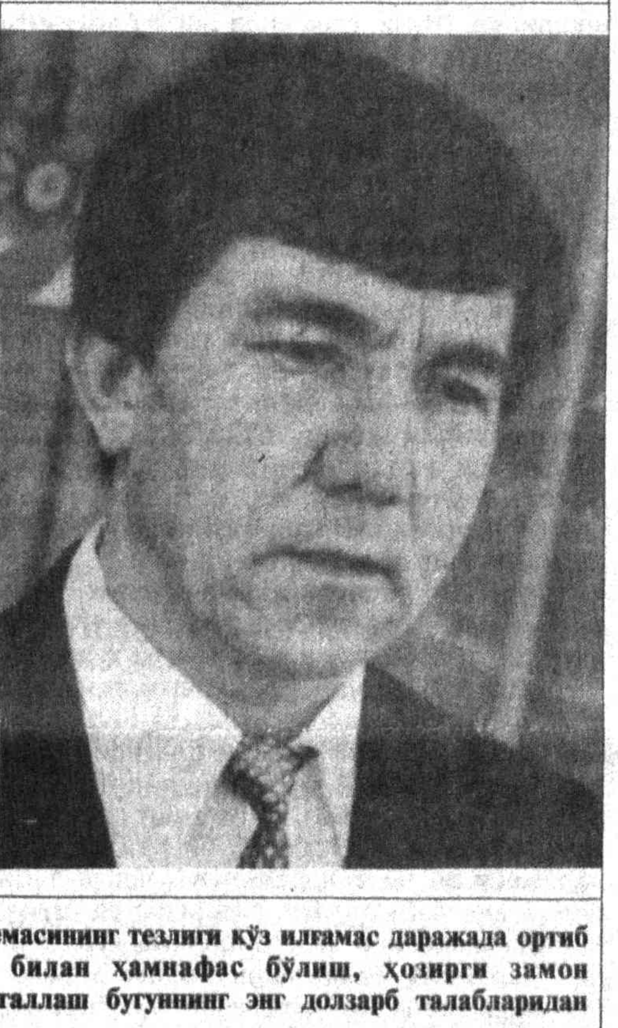

- Фарҳоджон, Навоий вилояти республикамиздаги энг "ёш" вилоят ҳисобланади. Шу вилоятнинг ёшлари хусусида суҳбатлашсак.

-- Вилоятимизда 321827 нафар ёшлар таълим масканларида, турмушнинг турли жабҳаларида фаолият юритмоқдалар. Ёшлар билан яқиндан ишлаш мақсадида вилоят бўйича 506 та жамоатчилик марказлари тузилди.

-- Бугун давр ҳар қачонгидан-да шиддатлироқ кечмоқда. Вақт кемасининг тезлиги кўз илғамас даражада ортиб бораётир. Давр билан ҳамнафас бўлиш, ҳозирги замон технологиясини эгаллаш бугуннинг энг долзарб талабларидан бирига айланди.

-- Тўғри таъкидладингиз. Ҳақиқатан ҳам бугунги кун ва келажак учун ёшларни тайёрлаш жамғармамиз олдидаги энг муҳим вазифалардан биридир. Чунки мустақиллигимизни янада мустаҳкамлаш, республикамизни барча кўрсаткичлар бўйича жаҳон стандартига олиб чиқиш ҳозирги ёшларимиздан чуқур ва пухта билим олиш билан бирга, замонавий техникаларни бошқаришни ҳам талаб этади. Шу мақсадда бўлимимиз марказида вилоятимиз ёшлари учун имтиёзли равишда уч ойлик компьютер саводхонлиги курси ташкил қилинган. Ҳозирга қадар 120 нафардан ортиқ ёшларимиз мазкур курсни тугатиб, гувоҳнома ҳамда ўз ихтисослиги бўйича ишлашга йўлланмалар олишди.

-- Халқимизда турли сайлларни, маданий тадбирларни кўнгилли ўтказиш одат тусига айланган. Албатта, бу ишларда ёшларимиз фаол иштирок этишади.

-- Чиндан ҳам халқимиз тарихий анъаналарга бой. Яқиндагина Президентимиз Фармони билан кўп сонли байрамларимизга яна бир байрам қўшилди. Республикамизда биринчи марта Ўқитувчилар ва мураббийлар куни байрам сифатида кенг нишонланди. Шу муносабат билан бўлимимиз вилоят халқ таълими бошқармаси билан ҳамкорликда "Сизни улуғлаймиз, азиз устозлар!" тадбирини ўтказди. Унда иштирок этган 150 дан зиёд устоз педагогларга, иқтидорли ёш ўқитувчиларга бўлим ҳисобидан 60 000 сўм маблағ ажратилиб, турли совғалар берилди.

Вилоят халқ банки билан ҳамкорликда "Оқ-олтин" пул-буюм лотереясини муомалага чиқардик. Мазкур лотереяга 20 миллион сўмлик пул-буюм ютуқлари, жумладан, 8 та автомобиль машинаси қўйилди. Лотерея ўйинидан тушган маблағ вилоятимиз ёшларини қўллаб-қувватлашга ва жамғарма бўлими ҳисобидан кичик ишлаб чиқариш корхоналарини қуриш ҳамда уларни замонавий техника билан жиҳозлашга сарфланади.

-- Кичик ва қўшма корхоналар ташкил қилиниши, замонавий технологиянинг жорий қилиниши, албатта, қувонарли ҳол. Аммо, шунинг билан бирга, қишлоқ хўжалигини ривожлантиришнинг асосий йўналишларидан бирини ташкил қилувчи деҳқон-фермер хўжаликларини ҳам унитиб қўймаслигимиз керак. Шундай эмасми?

-- Яқинда "Камолот" жамғармаси вилоят бўлими вилоятдаги етакчи деҳқон-фермер хўжалиги билан ҳамкорликда "Ким ошди" савдосидан бўрдоқичилик базасини сотиб олдик. Бу ёшларга янги иш ўринлари, қолаверса, уларни моддий ва маънавий ҳимоялашдир.

-- Фарҳоджон, биласиз, пахта бизнинг миллий ифтихоримиз, у бободеҳқоннинг машаққатли меҳнати эвазига юзага келгани сабаб ҳам азиздир. Ҳозирги кунда пахта далаларида иш қизғин. Чунки йил бўйи қилинган меҳнатнинг натижаси кўриладиган палла, энг қизғин ва масъулиятли давр.

-- Вилоят маданият бошқармаси билан ҳамкорликда гуруҳлар ташкил этиб, махсус дастур ишлаб чиқдик. Бу гуруҳлар таркибига санъаткорлар, ҳуқуқ-тартибот ва тиббиёт ходимлари ҳамда бошқа касб эгалари бор, улар вилоятимизнинг пахта далаларида бўлиб, ёшларимизнинг маданий хордиқ чиқаришларига муносиб ҳисса қўшишмоқда. Шунингдек, алоҳида ўрнак кўрсатган ёшларга, илғор теримчиларга қимматбаҳо совғалар топшириляпти.

Т. ҚУРБОНОВ

"ТУРКИСТОН" -- ВОДИЙДА

"Талабалик -- олтин даврим", деган гапни ёшлар орасида тез-тез эшитиш мумкин. Газетамиз таҳририяти ходимлари "Улуғбек" номидаги истеъдодли ёшларни қўллаб-қувватлаш Республика жамғармаси билан биргаликда Фарғона водийси вилоятларида пахтакорларга яқиндан кўмак бераётган олий ўқув юртлари талабалари ҳузурида бўлишди. Улар учрашув давомида яқиндагина Ўзбекистон Олий мажлисининг IX-сессиясида қабул қилинган "Таълим ҳақидаги қонун ҳамда Кадрлар тайёрлаш Миллий дастури"нинг моҳиятини профессор-ўқитувчилар, талабалар билан атрофлича муҳокама қилдилар.

Шунингдек, "Туркистон" газетасининг келгуси режалари, бу йилги обунанинг бориши хусусида таҳририят ходимлари батафсил сўз юритдилар.

Ёшларнинг севимли шоирлари Нормурод Нарзуллаев ҳамда Муҳаммад Юсуф ҳамкорлигида бўлиб ўтган ижодий учрашувлар талабаларда катта қизиқиш уйғотди.

Учрашувга Муртазо Муродов раҳбарлигидаги "Шарқ-2" гуруҳи янада хушкайфият бағишлади. Ушбу тадбир тафсилоти ҳақида газетамизнинг кейинги сонларида ўқишингиз мумкин.

НАЗОКАТ

ОБУНА-- 98

МУШТАРИЙ ТИЛАГИ

"Севимли газетамиз "Туркистон"га кўз тегмасин. Унинг мухлислари кундан-кунга ортиб бораверсин".

Бу дил сўзлари Бухоро вилояти Олот тумани ҳокимининг мафкуравий масалалар бўйича муовини Қаюм ака Ҳожиевга тегишли. Улар нафақат "Туркистон"нинг доимий мухлиси, балки туман ёшлари орасида газетанинг фаол тарғиботчиси ҳамдир.

Яқинда Қ. Ҳожиев (Суратда ўртада) Олот тўқув фабрикасида бўлиб, ёшлар билан суҳбатлашди. Учрашув сўнгида фабрика ёшларидан 200 нафари "Туркистон" газетасига 1998 йил учун обуна бўлишга қарор қилишди.

ЭКОЛОГИЯ ВА САЛОМАТЛИК КУНЛАРИ

Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 1997 йил 18 мартдаги 108 Фармойиши асосида ҳозир Республикада экология ва саломатлик кунларининг учинчи босқичи бўлиб ўтмоқда. Бунинг натижасида барча жойларда ободончиликка бағишланган шанбалик ҳашарлар ташкил қилинмоқда.

Экология ва саломатлик кунлари доирасида аҳоли истиқомат қиладиган жойларнинг санитария ҳолати, сув хўжаликлари, саноат объектлари, маиший хизмат, савдо корхоналарида аҳвол яхшиланмоқда. Олдинги икки босқич давомида ўтган шанбаликларда 3 миллион 163 минг киши иштирок этиб, 95 миллион 193 минг сўмлик иш бажарилди. Республикада экология ва саломатлик кунлари ЭКОСАН халқаро жамғармаси, Давлат ва жамият ташкилотлари ёрдами билан Қорақалпоғистон Республикаси ва Навоий вилоятига 7,500 миллион сўмлик инсонпарварлик юклари билан махсус саломатлик самолёти ва поездлари юборилди. Шу йил 30-31 октябр кунларида халқаро жамғармада экология ва саломатлик кунларига бағишланган навбатдаги давра суҳбати бўлиб ўтди. Ушбу давра суҳбатини ЭКОСАН Халқаро жамғармаси Президенти профессор Ю.Шодиметов қисқача кириш сўзи билан очди. Унда вазирликлар, корхоналар, ташкилотлар, Республика ишбилармон кишилари қатнашиб, Оролбўйи минтақаларига инсонпарварлик ёрдамларини юбориш тўғрисидаги масалани муҳокама қилдилар. Қатнашчилар бу тадбирга юксак баҳо бериб, республикада экологик вазиятни яхшилаш ҳаммани бурчи эканлигини қайд этдилар. Давра иштирокчилари Оролбўйи минтақалари ҳисобланган Хоразм ва Бухоро вилоятларига инсонпарварлик ёрдами юкланган махсус самолёт юборишга қарор қилдилар.

Лутфулла СУВОНОВ,
"Туркистон" мухбири

Азиз муштарийлар!

"ТУРКИСТОН"га обуна давом этмоқда.

Нашр кўрсаткичимиз: ташкилотлар учун-204; якка тартибдаги обуначилар учун 203,

"Туркистон" Сиз билан бирга!

КОНСТИТУЦИЯ ВА ЁШЛАР ҲУҚУҚИ

Ёшларимиз қабул қилинганига яқинда беш йил тўлиши кутилаётган мустақил Республикамизнинг Конституциясини тўғри тушунадиларми? Республика ёшларига мустақил республикамиз Конституцияси моҳиятини тўла етказиш, қолаверса уларда Ватанга муҳаббат ҳиссини кучайтириш мақсадида Республика ёшларининг ''Камолот'' жамғармаси Инсон ҳуқуқлари бўйича Миллий марказ билан ҳамкорликда ''Конституция ва ёшлар ҳуқуқи'' мавзусида халқаро илмий-амалий конференция ўтказилди.

Ёшларнинг жамиятдаги сиёсий фаоллигини ошириш ҳамда уларнинг Конституциямиз доирасидаги Қонунларни чуқур ўзлаштиришлари учун имкониятлар яратиб берилиши кўзланган ушбу конференцияда Европада хавфсизлик ва ҳамкорлик ташкилотининг Марказий Осиёдаги бўлими раиси Бесс Браун, Халқаро ''Сорес'' жамғармаси раиси ўринбосари Кетрин Муни, Ўзбекистон Республикаси Инсон ҳуқуқлари бўйича Миллий марказ директори А. Саидов, Республика Прокуратураси вояга етмаган ёшлар билан ишлаш бўлими бошлиғи А. Маннонов, Конституцион Суд раиси ўринбосари О. Эрназаров, Стратегик тадқиқотлар институти дастурлаш бўлими бошлиғи С. Жўраевлар қатнашдилар. Шунингдек унда республикамизнинг барча олий ўқув юртларидан талабалар, ёш ҳуқуқшунос олимлар ва мутахассислар иштирок этдилар. Улар ўзларининг илмий мақола ва тезислари билан қатнашдилар.

Конференцияни кириш сўзи билан Республика ёшларининг ''Камолот'' жамғармаси бошқаруви раиси Хотам Абдураимов очди. Сўнгра ''Ўзбекистон Конституцияси ва ёшлар тўғрисидаги Қонунчилик муаммолари» мавзусида Инсон ҳуқуқлари бўйича Миллий марказ директори А. Саидов маъруза қилди. Ҳуқуқшунос олим Конституциямизнинг дунёга келиш тарихи ҳақида тўхталди. Маълумки, Ўзбекистон Республикаси Конституцияси жаҳондаги бошқа давлатларникига қиёслаганда энг ихчамларидан бири бўлиб, 128 та моддадан ташкил топгандир. Яратилиши жиҳатидан мукаммал ва халқчил бўлгани учуноқ собиқ иттифоқ таркибидан чиққан республикаларники каби матни қайта-қайта ўзгартирилмай ва қайта ишланмай яратилгандир.

Мустақил республикамизнинг янги Конституцияси матни устида ҳуқуқшунос олим ва мутахассисларимиз узоқ вақт тер тўккан эдилар. Бу муҳим ҳужжат устидаги оғир ва масъулиятли меҳнат 1990 йилнинг июнь ойида Конституцион ҳайъат аъзолари томонидан бошланган. Конституция ҳар бир давлатнинг асосий белгиси бўлиб, унинг сиёсий-ижтимоий кўринишини белгилайди. Шунинг учун мутахассислар унинг уч жиҳатига аҳамият қаратдилар. Аввваламбор, халқаро қонун нормалари бир қатор хорижий мамлакатлар, хусусан 97 та давлатнинг конституцияси чуқур ўрганилди, унинг амалдаги фаолияти ва шу мамлакатнинг ривожидаги ҳиссаси ҳар томонлама кўриб чиқилди. Иккинчидан, юртимиз кўҳна давлатчилик анъаналарига бой. Шу нуқтаи назардан халқимизнинг ҳуқуқий мероси- ''Авесто'', ''Темур тузуклари'', ''Бобурнома'' каби тарихий даврларнинг деярли барча конституцион ҳужжатлари ва асарлари муфассал ўрганиб чиқилди, мунозара қилинди. Сўнгги, учинчи жиҳати шулардан иборат-ки, республикамиз мустақилликка юз тутгунча давлат тили тўғрисида қонун қабул қилинди, собиқ шўролар Иттифоқидаги республикалар ичида биринчи бўлиб президентлик тизими яратилди. Республикамиздаги шу каби давлат тузуми ва қонунчиликдаги ҳар бир ҳаракат янги Конституцияда инъикосини топиши давр талаби эди. Мутахассислар бу борада ҳам чуқур кузатишлар, изланишлар олиб бордилар.

Юқоридагиларга таяниб беш йил бурун қабул қилинган Конституциямиз мавжуд кишилик жамиятида содда, пухта, ихчам, барча инсоний ҳуқуқларни ўзида жамлаган ва халқчил қонунлар мажмуаси дейишга тўла асос бор.

Ҳуқуқшуносларга маълумки, ўтган беш йил ичида Конституциямиздаги моддалар ҳаётда ўз амалий натижасини топиши учун 200 дан ортиқ қонун қабул қилинган. Айтиш мумкин-ки, шу вақт ичида давлат тизими шаклланди. Лекин, ёшларимиз ана шу қонунларни яхши биладиларми? Холбуки кўпчилик ёшларимиз Конституцияда ёзилган қонунларни ҳали тўла ўзлаштирмаганлар. Нотиқ йиғилганларга мурожаат қилиб, аввалабор Конституциямизда ёзилган 128 та моддани мактабларда чуқур ўзлаштириш таклифи билан чиқди.

Европада Хавфсизлик ва ҳамкорлик ташкилотининг Марказий Осиёдаги бўлими бошлиғи Бесс Браун хоним сўзга чиқиб қуйидагиларга тўхталди:

- Менга юртингиздаги ёшлар ташкилотида олима аёл Г.Маткаримованинг инсон ҳуқуқлари бўйича машғулот олиб боришини таъкидлаш қувончлидир. Инсон ҳуқуқлари мавзуси ташкилотимиз Хельсинкида қабул қилган ҳужжатнинг асосидир. Ташкилотимизда инсон ҳуқуқлари ҳозир ''инсонийлик ўлчами'' даражасида ҳал қилинаётган муаммодир. Инсонийлик ўлчамлари маълум бир шаклда ва маънода қабул қилинмаган бўлсада у ўзида инсон ҳуқуқлари ва эркинлиги, демократия муаммолари ва қонун устуворлиги, этник гуруҳ ва элатлар ҳуқуқларининг ҳимояси ва шу каби ижтимоий муаммоларни ўзида жамлайди. Ана шу инсонийлик ўлчамлари ташкилотимиз шуғулланаётган хавфсизлик муаммолари мажмуасининг муҳим бўғинини ташкил этади. Хавфсизлик муаммолари нафақат ҳарбий, балки иқтисодий, ижтимоий масалаларни ўзида мужассамлаштиради. Хавфсизлик масаласи айнан инсон ҳуқуқларини ҳимоя қилиш муаммоларидан бошланиб, бу ҳол фуқароларнинг ҳуқуқий нормаларни қай даражада билишларига боғлиқдир.

Абдурашид Маннопов - Республика Прокуратураси вояга етмаган ёшлар билан ишлаш бўлимининг бошлиғи:

- Қонун бўйича вояга етмаганларга ўн саккиз ёшга тўлмаганлар киради. Қаерда ҳуқуқий нормалар бузилса ўша ерда жиноятчилик авж олиши муқаррар ҳолдир. Бундан олти йил олдин вояга етмаган ёшлар орасида жиноятчилик йилига беш-олти мингни ташкил этар эди. Ҳозир бу кўрсатгич эллик фоизга камайган. Камайиш жорий йилга ҳам тааллуқлидир. Ёшлар орасида ҳар қандай кўринишдаги жиноятчиликнинг олдини олиш учун ҳуқуқий онгни ошириш муҳим аҳамият касб этади. Бу халқаро анжуманда ҳуқуқшунос олимлар, олий ўқув юрти раҳбарлари, соҳа мутахассислари, республиканинг фаол ёшлари иштирок этмоқдалар. Айтмоқчиманки, биз жойларда ҳуқуқ нормаларини, конституцион қонунларни тушунтириш борасида ҳамкорликда кенг иш олиб боришимиз мақсадга мувофиқдир.

Сайфиддин Жўраев - Стратегик тадқиқотлар институти дастурлаш бўлими бошлиғи:

- Республикамизда аҳоли сонининг ўсиши йилига ярим миллион кишини ташкил этади. 2010 йилга бориб аҳоли сони 30 -35 миллион нафарга етиши кутилмоқда. Бир сўз билан айтганда юртимиз катта демографик ўзгаришлар олдида турибди. Биздаги ўттиз ёшли фуқароларнинг кўпчилиги мактабнинг бошланғич синфларида ўқиётган фарзандларга эга. Агар бу ёшдаги фуқароларни Европа мамлакатларидаги шахсларга солиштирилса, ёшларимизнинг муаммолари кўплиги аён бўлади. Шунинг учун бизнинг ёшлар вахли ижтимоий ҳаётнинг субъектига айланадилар. Шу нуқтаи назардан бизда ёшлар муаммоларини ҳал қилиш бўйича қонунлар қабул қилиниши керак деб биламан. Яна бир таклифим, бу муаммоларни ҳал қилишда жамоат ва давлат ташкилотлари ёшлар ва ёш оилалар дастурини ишлаб чиқишлари керак.

Ялпи мажлисдан сўнг Халқаро илмий-амалий анжуман қатнашчилари конституция ва ёшлар ҳуқуқлари бўйича кўтарилган муаммоларни шўъбаларга бўлиниб ўргандилар.

Республикамизнинг барча Олий ўқув юртларидан келган талабалар, ёш ҳуқуқшунос олимлар ва мутахассислар ўзларининг илмий мақолаларини ва тезисларини билан қатнашган бу анжуман қуйидаги тўртта шўъбага бўлинган ҳолда иш олиб борди. ''Давлатимиз қонунларида ёшларнинг Конституциявий ҳуқуқ ва эркинликларини ривожлантириш'' шўъбасига профессор Қ.Холмўминов, ''Ёшларнинг Конституциявий ҳуқуқлари ва ҳуқуқий амалиёт муаммолари'' шўъбасига ''Камолот-Қонун'' марказининг директори Г.Маткаримова, ''Конституция, таълим, маънавият, ёшларни Конституция ҳуқуқларига ўргатиш ва миллий тарбия муаммолари'' шўъбасига профессор С.Жўраев ва ''Иқтисод ва ижтимоий ҳуқуқлар. Фан, техника ва тадбиркорликни ривожлантириш'' шўъбасига профессор О.Қодиров раҳбарлик қилдилар.

Мазкур шўъбаларда 70 дан зиёд илмий маърузалар тингланди ва муҳокама қилинди. Конференция сўнгида шўъбаларда фаол иштирок этган талабалар ва ёш олимларга ''Камолот'' жамғармасининг қимматбаҳо эсдалик совғалари ҳамда Дипломлари топширилди. Анжуманга тақдим этилган илмий мақолалар ва тезислар умумлаштирилиб, тўплам сифатида нашр этишга келишилди.

Жамғарма бошқаруви Конституция куни арафасида Ўзбекистон Халқ таълими вазирлиги билан ҳамкорликда республиканинг барча мактабларида Конституция дарсларини ўтказишга қарор қилди.

Анжуманда ҳар бир иштирокчи ўз фикрини айтишга интилди. Қонунларимизнинг устуворлигига эришиш ҳар биримизнинг бурчимиз эканлиги қайта-қайта таъкидланди.

Низомий номидаги Тошкент Давлат педагогика институтининг политалогия-социология фани ўқитувчиси, доцент Т.Султонов жойлардаги маъмурий-буйруқбозлик ҳолларининг қонунларимизнинг тўлиқ амал қилишига тўсқинлик қилаётганидан куйиниб гапирди:

-- Кейинги олти йил ичида 300 дан ортиқ қонун чиқарилган, фармон қабул қилинган. Лекин уларнинг ҳаммасини ҳам амалга татбиқ этаяпмизми? Баъзи қонунларимизнинг моҳияти билан чиқарилган йўриқномалар тамомила тескари бўлиб қолаяпти. Нега деган ҳақли савол туғилади. Қолаверса, бизда қонунчилигимизнинг асл моҳиятини англатувчи методикамизнинг йўқлиги ҳам салбий таъсир кўрсатмоқда. Ҳолбуки, ҳуқуқий онгни камол топтирмай, ҳуқуқий билимни ривожлантирмай туриб ҳуқуқий маданиятга эришиб бўлмайди.

''Ёшларнинг ҳуқуқий ҳолатлари ва уларнинг муҳофаза этилиши» мавзуида маъруза қилган Кўқон Давлат педагогика институти ўқитувчиси Г.Иброҳимова асосий эътиборни ёшларнинг ҳуқуқий ҳолатлари тўғрисида қабул қилинган қонунлар ва уларнинг амалиётига қаратди:

-- Ёшларнинг ҳуқуқлари ва эркинликлари ҳақида жуда кўп қонунлар қабул қилинди. Агар республикамиз аҳолисининг 70 фоизини ёшлар ташкил қилишини инобатга олсак, қабул қилинган ҳар бир қонун ёшларнинг у ёки бу ҳуқуқини ҳимоя қилишга қаратилган бўлади. Аммо бу қонунларнинг амалиёти қандай бўлаяпти? Менимча, бугун бу муаммо нафақат мени, балки шўъбамизга, қолаверса, мазкур анжуманга йиғилган ҳар бир иштирокчини ташвишлантираётган бўлса ажаб эмас.

Яна бир мулоҳаза. Биз интеллектуал ақлга кўпроқ эътибор беришимиз, уни биринчи ўринга олиб чиқишимиз керак. Чунки ақлий мулкка эътибор ақлий ривожланишнинг асосий омилидир.

Кейин ''Ёшларга давлат сиёсати ҳақида'' қонунининг қабул қилинганига ҳам анча бўлди. Бундан ташқари ундаги баъзи бир нарсалар эскириб қолди. Шунинг учун ҳам уни янгилаш, янгитдан кўриб чиқиш даври келди, менимча.

Ёшлар ўзларининг аниқ таклиф ва талабларини ўртага ташлашди. Жамоат ташкилотларини, ҳуқуқ-тартибот ва бошқа масъул ходимларни ҳамкорликка чақирдилар. Ҳуқуқ фанларини ўқитишга эътиборни кучайтириш лозимлигини таъкидладилар.

Танаффус чоғида ''Мустақил Ўзбекистон давлатида ёшларни ҳуқуқий тарбиялаш муаммолари» мавзуидаги маърузаси билан йиғилганлар эътиборини тортган Тошкент Давлат Аграр университетининг ҳуқуқ фани ўқитувчиси Р.Турдибоева билан қисқача суҳбатлашдик.

-- Ёш, мустақил давлатимизнинг ривожланиши, келгуси тараққиёти ҳар томонлама билимли, юқори малакали, ҳуқуқий давлат қурилишининг фаол аъзолари бўла оладиган ёшлар қўлидадир. Бунинг учун ёшларимиз юксак ахлоқий ва ҳуқуқий маданиятга эга бўлишлари лозим. Чунки қаерда билим олмайлик, меҳнат қилмайлик, ҳар қадамда ҳуқуқий билимга эҳтиёж сезамиз. Шундай экан, ёшларимиз ўртасида ҳуқуқий таълимни кучайтириш, уларга конституциявий ҳуқуқ соҳасини ўргатишга алоҳида эътибор бериш керак. Аммо, менимча, ҳали бу соҳада бир қатор муаммолар ҳам бор.

Биринчидан, бу муаммо ота-оналар билан фарзандлар ўртасидаги муносабатларда кўринади. Ҳуқуқий тарбияни биз оиладан бошлашимиз лозим, ота-оналар ҳаётимизда бўлаётган ўзгаришларнинг ҳуқуқий томонларини ўзлари яхши билишлари, шу соҳада фарзандлари билан мунтазам равишда суҳбатлашиб, уларга республикамиздаги мавжуд қонунларга бўлган ҳурматни шакллантиришлари лозим.

Иккинчидан, ўқув юртлари, оила, маҳаллалар ҳуқуқий тарбия соҳасида ўзаро ҳамкорликда иш олиб боришлари керак.

Учинчидан, умумтаълим ва олий таълим тизимида ҳуқуқий таълимни ўқитишга эътиборни кучайтириш зарур. Тўртинчидан, ёшларнинг ҳуқуқий онгини ва маданиятини оширишда жамоат ташкилотлари ҳамкорлигини кенгроқ йўлга қўйиш керак.

Бешинчидан, ёшлар билан ҳуқуқ-тартибот идоралари ходимлари ўртасида ҳамкорлик алоқаларини кучайтириб, турли тадбирлар, амалий машғулотлар ўтказиш жоиз.

Мазкур анжуманда ''Ўтиш даврида Конституциямизнинг аҳамияти: иқтисодий-ижтимоий ҳуқуқлар ва тадбиркорлик'' мавзуида маъруза қилган Тошкент Давлат Техника университети ''Бизнес-бошқарув'' факультетининг IV-курс толиби Шерзод Шерматов ўз фикрларини инглиз тилида равон тушунтириб бера олди. Маърузалар якуни бўйича Шерзод иккинчи ўринни олиб, қимматбаҳо совға билан тақдирланди. Анжуман якунида Шерзоджонни суҳбатга тортдик.

-- Бозор муносабатларига ўтилаётганда унинг турли элементларига эътибор қилиш лозим. Шундай элементлардан бири бу хусусий мулкдир. Хусусий мулксиз одамлар ишлашга бўлган қизиқишларини йўқотадилар ва ишга лоқайд бўлиб қоладилар. Шунинг учун ҳам собиқ иттифоқ завод ва фабрикаларидаги ишчилар ҳозирги хусусий корхоналарнинг ишчиларига нисбатан анчагина паст меҳнат унумдорлигига эга эдилар. Хусусий мулк одамларни меҳнат унумдорлигини оширишга рағбатлантиради. Шу сабабдан мустақилликка эришганимиздан сўнг Ўзбекистон ҳукумати жуда кенг миқёсда хусусийлаштириш дастурини йўлга қўйди. Хусусий мулк ҳақида Конституциямизнинг 36 ва 53-моддаларида батафсил фикр билдирилган. Хусусан, 53-моддада турли хил мулк шакллари билан биргаликда иқтисодий фаолият эркинлиги ва тадбиркорлик хусусида ҳам айтилган, бу эса бозор иқтисоди томон қўйилган илк қадамлардан биридир.

Кўпчиликда бозор иқтисоди энг зўр тизим экан, унинг ҳеч бир камчилиги йўқ экан, деган фикр туғилиши мумкин. Бу албатта нотўғри, дунёдаги ҳар бир нарса каби бозор иқтисодининг ҳам ўз афзалликлари ва камчиликлари бор. Агар ўтиш даври яхши назорат қилинмаса, у соф капитализмга айланиб қолиши мумкин. Бизнинг мақсадимиз бойлар бойиб, камбағаллар эса ночорланиб қоладиган ва иқтисодий ислоҳотлар фақатгина бир гуруҳ одамлар манфаатини кўзлайдиган жамият қуриш эмас. Шунинг учун мамлакатимизнинг бозор иқтисодига ўтишдаги асосий беш тамойилидан бири бу кучли ижтимоий сиёсатдир. Фуқароларни ижтимоий муҳофаза қилиш Конституциямизнинг 39, 40-моддаларида алоҳида таъкидланган.

Иқтисодий тараққиётга иқтисодий, ижтимоий ҳуқуқлар билан бир қаторда бошқа факторлар ҳам таъсир этади. Шундай факторлардан бири бу инвестициялардир. Жаҳон амалиёти шуни кўрсатадики, таълим-тарбия ва илмий изланишларга қилинган инвестициялар энг қимматли, ўзини оқлайдиган инвестициялар ҳисобланади. Таълим-тарбия ва илмий изланишлар ҳақида ҳам Конституциямизнинг 41 ва 42-моддаларида фикрлар билдирилган.

Хулоса қилиб айтганда, Конституциямиз бозор иқтисоди шароитида унумли фаолият кўрсатиш учун зарур бўлган барча ҳуқуқлар билан бизни таъминлайди. Шунинг учун биз бу ҳуқуқларни ўрганиб, улардан оқилона фойдаланган ҳолда иқтисодиётимизни ривожлантиришимиз ва дунёдаги энг ривожланган мамлакатлар қаторидан жой олишга ҳаракат қилишимиз керак.

Анжуман сўнгида ''Ёшларнинг Конституциявий ҳуқуқлари ва ҳуқуқий амалиёт муаммолари'' шўъбасига раҳбарлик қилган Г.Маткаримованинг мазкур анжуман ҳақидаги фикрлари билан қизиқдик.

-- Анжуманнинг асосий мақсади Конституциянинг ёшларга бағишланган қоидалари қай тарзда бажарилаяпти, тўғрироғи, унинг ишлаш механизми қай аҳволда? Айниқса, вилоятларда, чекка туман ва қишлоқларда ёшларимизнинг ҳуқуқий ҳолати қандай? Шу ва шунга ўхшаш бир қатор муаммоларни ҳал этиш бугунги йиғилишимизнинг асосий мақсади эди. Назаримда, кўзланган мақсадга бир қадар эришдик, десам бўлади. Чунки бугун ўндан ошиқ таклиф ўртага ташланди ва атрофлича муҳокама қилинди. Навбатдаги иш мана шу таклифларни яна бир карра ўрганиб чиқиш, уларни умумлаштириш ва тегишли муассасалар ҳукмига ҳавола қилиш. Шундагина бугунги айтилган гаплар шунчаки ҳавода қолиб кетмайди. Ана шунда бу фикрлар ҳар бир хонадонга, ҳар бир ёш йигит-қизнинг қалбига етиб боради.

Суннат АЗЛАРОВ,
Темир ҚУРБОН,
''Туркистон'' мухбирлари

Муносабат

Акмал САИДОВ,
Абдулҳаким ШАРЪИЙ ЖУЗЖОНИЙ

ШАРИАТ МАНБАЛАРИДА ИНСОН ҲУҚУҚИ ТАЛҚИНИ

(Давоми. Аввали ўтган сонда)

Мисрлик машҳур тарихчи Журжий Зайдон ёзишича Аббосийлар халифаларининг кўпчилиги, жумладан, Маъмун, Муътасим ва Ҳорун, шундай чўрилардан туғилганлар. Бундай чўрилар кўпинча катта эътибор ва иқтидорга эга бўлиб, баъзан мамлакат тақдирини белгилашда ҳам муҳим рол ўйнаб келганлар. Масалан, Ҳоруннинг чўри онаси (Хайзурон) болалик бўлгандан кейин ислом мамлакатларининг ҳукмрони бўлган.

Шунингдек, ислом шариати яратиб берган қулай шароит ва ҳуқуқий имтиёзлар ёруғлигида, давлатлар ишончига сазовор бўлган истеъдодли қуллар юксак давлат ўринлари, масалан буюк саркардалик, амирлик ва ҳатто салтанат мақомларига эришганлар. Мисол учун туркий халқлардан келиб чиқиб ''Мамолийк'' (мамлуклар) сулоласига асос солган асирларни эслатиш мумкин. 1250 йилдан 1516 йилгача икки сулоладан иборат бўлмиш мамлуклардан 48 киши Мисрда ҳукмронлик тахтига ўтириб, ўзларидан катта ёдгорликлар қолдирганлар.

Қуллар билан яхши муомалада бўлиш ва уларга озодлик ҳуқуқини бериш ниҳоятда олий фазилат ҳисобланган. Масалан, Қуръоннинг 90-сураси (11-16-оятлар)да қулни озод қилиш ёки очарчилик кунида бирон бир қариндош етим ёки муҳтож мискин-бечорага таом бериш, яхшилик довонидан ошиб ўтиш деб тавсифланиб, одамлар бундай эзгу ишларга ташвиқ этилган. Шу каби ҳадислардан бирида ''Ҳар бир мусулмон киши бир қулни озод қилса, тангри унинг ҳар бир аъзои бадани эвазига озод қилувчининг ўша аъзои баданини оловдан (дўзах оловидан) озод қилади'' деб таъкидланган.

Бу ерда, модомики ислом шариати қуллар учун бунча қулайликлар яратиб, уларни аста-секин озодликка чиқаришга уринган бўлса, нега бирдан қулчилик тизимини бекор қилиб юбормади, деган савол туғилиши мумкин.

Бундай савол бўйича Ғарб олимлари, айниқса Франциянинг машҳур ҳуқуқшунослари бош қотирганлар. Жумладан, Монтаскье фикрича, бир махсус қонун чиқариш билан, сонсиз қулларни бирданига озод қилиш

(1)

тўғри эмас. Негаки, бу нафақат жамият иқтисодий тизимининг бузилишига сабаб бўлади, балки ижтимоий ва сиёсий муаммоларнинг юзага келиши учун ҳам шароит туғдиради. Масалан, Валсийнийда озод қилинган қуллар сайловда овоз бериш ҳуқуқига эга бўлгандан кейин кўпчиликни қўлга киритиб шундай бир қонун чиқарганларки, унга кўра агар бир озод киши уйланадиган бўлса, янги турмушга чиққан келин (унинг хотини) никоҳ биринчи кечасини озод бўлган қуллардан бири билан ўтказиб, иккинчи кечаси ўз эри (куёв)га топширилган. Шунинг учун қулларни озодликка чиқариш аста-секинлик билан бўлиши керак. (Рухул-кавонин).

Франциялик машҳур тарихчи олим Густав Либун ўзининг ''Ислом ва араб маданияти'' номли китобида бу ҳақда қуйидагидек фикр билдирган: қуллар кўп замонлардан буён қулчилик тизимида яшаб, текин ҳаёт кечириш оқибатида, тажрибасиз ва истеъдодсиз бўлиб ўсганлар. Ислом уларни бирданига озодликка чиқарганда, етарли даражада тажриба ва лаёқатга эга бўлмаганликлари учун, мустақил ҳаёт қуришга қодир бўлмасдилар. Натижада америкалик қадимий қуллар сингари мазкур сабабларга биноан нобуд бўлардилар.

Мазкур муаррих фикрича, Шарқда қулларнинг аҳволи Оврўпадаги шахсий ва оилавий хизматчилар (ходимлар) аҳволидан бир неча марта яхшироқ бўлган. Қул Шарқда оила аъзоси ҳисобланган, ҳатто айтиб ўтганимиздек, ўз хожасининг қизига уйланиб, юксак ва муҳим мансабларга эришиши мумкин бўлган. Исломда қул навкар ва ходимлар қаторида эмас, балки оиланинг ''севгилиси'' ҳисобланган.

(Ислом ва Араб маданияти. 477, 78, 82 бетлар).

Инсон ҳуқуқлари умумжаҳон декларацияси 18-моддасида зикр этилган дин ва виждон эркинлиги мусулмон ҳуқуқи манбаларида аниқ суратда белгиланиб кафолатланган. Масалан, Қуръон оятлари, ҳадисларда, шунингдек фиқҳ китобларида, ушбу масала етарли даражада ёритиб берилган. Жумладан, Қуръон 109-сурасининг олти ояти, дин ва ақида эркинлигига бағишланган бўлиб, олтинчи оятда мусулмон бўлмаганлар учун бундай дей-

(2)

илади: ''Сизларнинг динингиз ўзларингиз учун, менинг диним ўзим учундир''.

Шариат манбаларида кўрсатилган халқаро ҳуқуқий нормаларга биноан, уруш жараёнида асоратга (асирга) тушган кишилар, ислом динига даъват қилинсалар ҳам ҳеч қачон уларни қабул қилишга мажбур қилинмаган. Улар жузя (мусулмон бўлмаган фуқаролар учун белгиланган солиқ)ни қабул қилишлари билан, ўз динларини сақлаб қолиш ва барча диний маросимларини ўтказиш ҳуқуқига эга бўлиб, мусулмон давлати ҳимояси остига олинганлар (аёллар, кичик болалар ва қариялар солиқ тўлашдан озод этилган).

XVII асрда ''Халқаро ҳуқуқ'' фанининг отаси деб ҳисобланган Гроцийдан 900 йил муқаддам ислом ҳуқуқида ''Халқаро ҳуқуқ'' асосларига биринчи бўлиб асос солган буюк ҳуқуқшунос олимлар, жумладан Авзоий, Абу Ҳанифа, Абу Юсуф ва айниқса, Аш-Шайбоний ўзларидан қолдирган буюк асарларида ушбу фан бўйича инсон ҳуқуқларига катта эътибор қаратиб келганлар. Улар бундан 1200 йил илгари мусулмонлар ва мусулмон бўлмаган давлатлар орасида бўлиб ўтган урушлар жараёнида Қуръон, сунна, ижмо ва қиёсга таянган ҳолда инсон ҳуқуқларига риоя қилиш қоидаларини белгилаб берганлар. Мазкур қоидаларга биноан уруш жараёнида аёллар, гўдаклар, қариялар, касаллар, кўзи ожизлар, жиннилар, жойидан туролмайдиган кучсиз кишилар ва асирларни ўлдириш мумкин бўлмаган. Мусулмон давлати биринчи бўлиб муқобил тараф билан шартномани бузиш ҳуқуқига эга бўлмаган.

''Дорулҳарб'', яъни мусулмон бўлмаган ўлкалар фуқаролари ислом давлатидан паноҳ истаб келганда уларга паноҳ берилиб, ҳимоя остига олинган. Мамлакатнинг ҳар бир мусулмон фуқароси ҳам бундай паноҳ бериш ҳуқуқига эга ҳисобланган. Шунингдек, Каъба ҳарамига кирган кишининг ҳаёти дахлсиз бўлган.

Инсон ҳуқуқлари умумжаҳон декларациясининг учинчи моддасида таъкидланган инсоннинг яшаш ҳуқуқи, шариат манбаларида энг муҳим ва энг асосий ҳуқуқ сифатида ҳеч қачон ва ҳеч ким томонидан бузиб бўлмайдиган ва дахлсиз, деб таъкидланган. Қонунга хи-

(3)

лоф ҳеч ким ушбу ҳуқуқни тортиб олиш ҳуқуқига эга эмас. Инсонни ҳаёт, яшаш ҳуқуқидан маҳрум қилган киши энг катта жиноятkор ҳисобланиб, олий жазога маҳкум этилган. Қуръони каримда ''Бир гуноҳсиз инсонни ўлдирган киши, барча одамларни ўлдиргандек ҳисобланади'', деб таъкидланган (Моида сураси, 32-оят). Шунингдек, бошқа кўп оятлар ва ҳадисларда гуноҳсиз кишини ўлдирган одам у дунёда ҳам абадий жазо, яъни дўзах азобига сазовор бўлади, деб айтилган.

Декларациянинг 16-моддасига киритилган қадриятлар, яъни балоғатга етгандан кейин эркинлик билан уйланиш ва оила қуриш ҳуқуқи, 17-моддасида таъкидланган мулкчилик ҳуқуқи тизими, кенг кўламда ҳимоя қилиниб, турли зобиталар (қоидалар) орқали мустаҳкамланган. Ушбу ҳуқуқий тизимда ҳеч бир балоғатга етган қизни бирон шахс билан турмушга чиқишга мажбур қилиш мумкин эмас. У фақат ўз иродаси билан, эркин ҳолда истаган кишиси билан турмуш қуриш ҳуқуқига эга. Шунингдек, ҳар бир киши истаганича молу-мулк эгаси бўлиши мумкин. Мулкдорлик ҳуқуқи, қонунга қарши турмай, бошқалар ҳуқуқига халақит бермагунга қадар бутунлай кафолатланиб, дахлсиз ва чексиз ҳисобланади.

Шунингдек, Декларациянинг турли моддаларида ифодаланган сайлов ҳуқуқи, уй-жой дахлсизлиги ҳуқуқи, таълим ва тарбия олиш ҳуқуқи, одил судда унга қаратилган айбларга қарши ўзини ҳимоя қилиш (оқлаш) ҳуқуқи ислом ҳуқуқи тизимида етарли даражада ўз аксини топган. Масалан, 24-сура, 27-28-оятлар орқали, рухсатсиз бошқаларнинг уйига кириш қатъий суратда ман этилиб, унга риоя қилиш таъкидланган. Шу каби саводли бўлиб, илм ўрганиш барча эркак ва аёллар учун фарз, яъни мажбурий ҳисобланган.

Мусулмон ҳуқуқида жиноят, шахсий иш, яъни фақат жиноятчининг ўзига хос бўлиб, унинг оила аъзолари, қавм-қардош, оға-инилари, модомики, улар амалан жиноят ишида иштирок этган бўлмасалар, содир этилган жиноят бўйича ҳеч қандай жавобгарликка тортилмайдилар. Зўравонлик ва қийноқ билан олинган иқрор ва эътироф ҳеч қандай қонуний эътибор ва кучга эга эмас.

(Давоми бор)

(4)

«Туркистон» қалдирғочлари

ЁШ КЎНГИЛДА ЮРТ ИЛҲОМИ

ШОИРУ ШЕЪРУ... СУРУР!

Газетамизнинг ўтган сонларида хабар берганимиздек, Республика ёш қаламкашларининг "Нафосат" кўрик-танлови Нафосат боғининг янги бир ўзгача гулшанини кашф этди.

Минг истиҳола ва бир олам орзулар билан қўлига қалам олган, устозларининг озгина эътиборидан олган илҳомини ҳеч ким унинг ўзидан-да самимийроқ таърифлаб бера олмаса керак...

Бу ажиб гулшан истеъдодларини "Туркистон қалдирғочлари" мушоирасига таклиф қилдик.

Мушоира давомида ёш қаламкашларнинг ҳар бир беғубор сўзлари ва дилбар туйғуларидан кўнгилларда ажиб сеҳр уйғонди. Бу сеҳр, бу таровати шеърият даргоҳига бўлган илк парвозларнинг оппоқ қушлар янглиғ тўзғиган хаёллари ва ҳаяжонли қадамлари эди.

Сиз-да бу хаёлларга ошно бўлинг. Кўнглингизда илк қадамлар қудратига Умид уйғонишига ишонамиз, азиз муштарий!

ЮЛДУЗЛАР

Мен юлдузларга қараб,
Нурлиларин саралаб,
Кўп узоқ ўйланардим,
Орзумдан сўйланардим.

Қанийди, энди мен ҳам
Улуғ бир инсон бўлсам.
Улуғбек бобом каби
Юлдузлар сирин очсам.

Йиллар ўтиб улғайиб,
Мен ҳам катта бўларман,
Туркийлар осмонида,
Юлдуз бўлиб ёнарман.

Азизбек ХОЛБОЕВ,
Фарғона вилояти, Олтиариқ тумани, 2-синф ўқувчиси

ШЕЪРИМ -- ДАВЛАТИМДИР

Майлига кўнглимнинг нурли хонаси
Сени деб қоп-қора зулматда ёнсин.
Майлига беғубор дил кошонасин
Қувончлар тарк этсин, ғурбатда ёнсин.
Фақат сен қалбимни тарк этма, Илҳом.

Шонга ўч эмасман ва ё бойликка
Йўқ, менга керакмас ўткинчи шуҳрат.
Шеърим -- давлатимдир, шоним-шавкатим
Шоҳ бўлсам қўлимдан кетсин салтанат
Фақат сен қалбимни тарк этма, Илҳом.

Ҳар қандай ҳукмга эгмагайман бош,
Токи бор танда жон, қўлимда қалам
Ёвдан шафқат сўраб тўкмагайман ёш
Ҳақ сўзни айтаман дор остида ҳам.
Фақат сен қалбимни тарк этма, Илҳом.

Мен ҳаргиз шоҳликни қилмасман даъво,
Умидим мангу ҳур бўлсин Ватаним
Гар ўлсам руҳимнинг гулзори аро
Мангу сайр айлагин тарк этма абад,
Исёнкор илҳомим, она шеърият!

Азизбек ТУРДИЕВ,
Республика Нафис санъат лицейи ўқувчиси

* * *

Бекатда турибман. Замин кўксида,
Бир лаҳза одамлар оқими тинмас.
Кимлар юрагига ғамдан сўйлайди,
Кимлар хаёлларнинг оғушида маст.

Бекатда турибман... кўргошин мисол,
Заминнинг кўксига ботар қадамлар.
Олдинга интилинг, йўлларда қолган
Изларни юракдан қувманг, одамлар...

Шуҳрат ОРИФ,
Республика Нафис санъат лицейи ўқувчиси

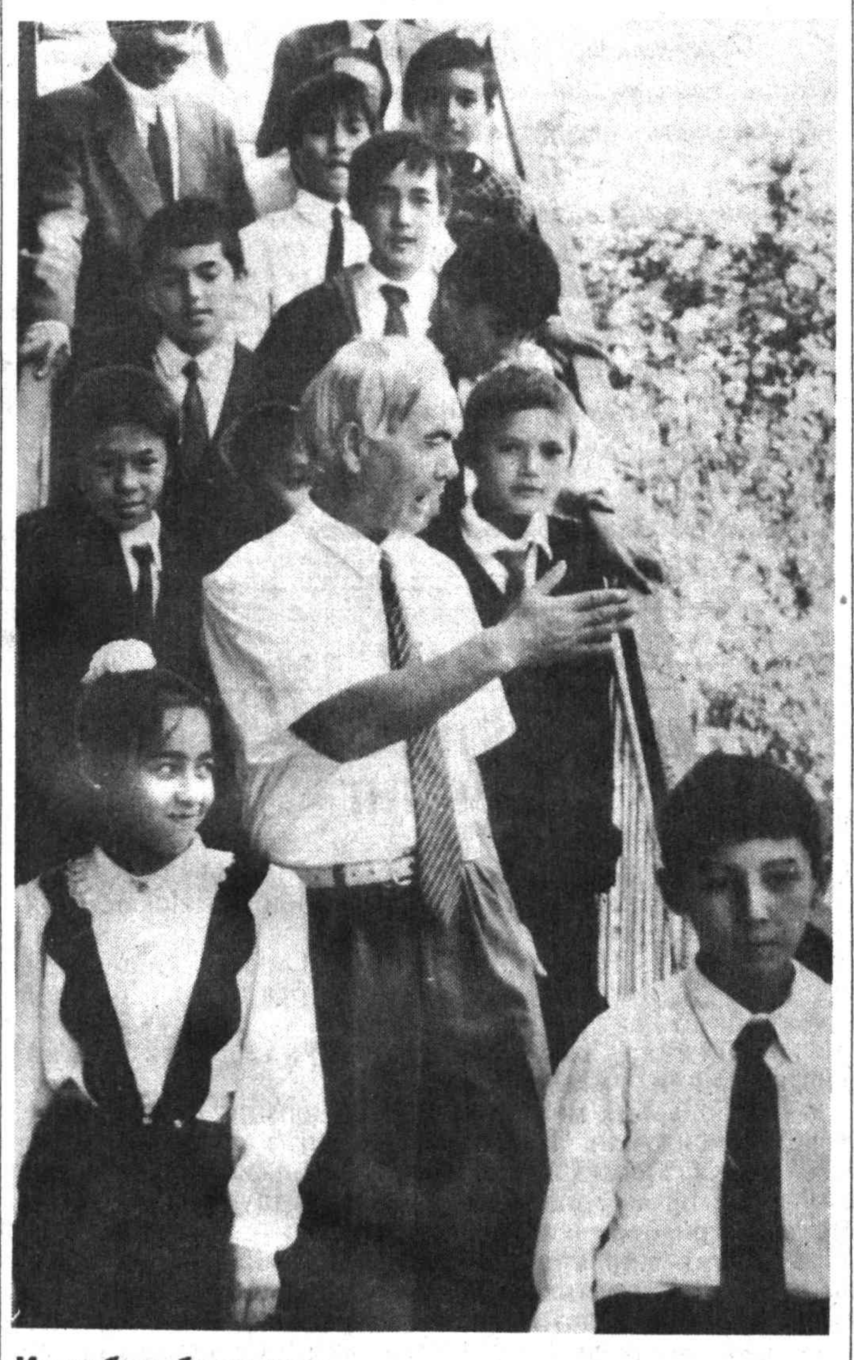

Истиқбол болалари

ЎЗБЕКИСТОНИМ

Олти ёш гўдакни етаклаб илдам,
Юртбошим кетмоқда қадамлар шаҳдам.
Олти йил илгари қай ҳолда эдинг,
Энди мустақилсан кўрмагин ҳеч ғам.

Қуллик ниқобини ечиб мардона,
Мустамлака эмас, мустақил бўлдинг.
Юртим сени қутлай яна бир бора,
Фарзандларинг уйғоқ, демак уйғондинг.

Сени гўдак дедим, улғайишинг-чун,
Ҳиссам қўшадурман танда бор жоним.
Бирга ўсажакмиз бахтимиз бутун.
Мангу мустақил бўл, Ўзбекистоним.

Жамшид ТОШҚУЛОВ,
Қашқадарё вилояти

ТИЛАК

Ёмонлик, биламиз, шайтоннинг иши,
Лек яна оламиз иблисдан ўрнак.
Яхшини бўғмоқ бу -- қотил қилмиши,
Оқилга берайлик қанот ва тилак.

Қаранг, ҳар биримиз ўзгача олам,
Ҳар кимса топади ўзича бир йўл.
Меҳрим-ла қўлимга олибман қалам,
Яхшилар этагин кўзлаб чўздим қўл

Бу дунё яхшининг замони бўлсин,
Ҳар инсон кўнглида имони бўлсин.
Юртимиз бошида ҳоқони бўлсин,
Чин оқиллар инсон қаноти бўлсин

Икром СОЛИЕВ, Наманган вилояти, Чортоқ тумани, 31-ўрта мактаб ўқувчиси

Ярашганини қаранг

ИЛТИМОС

Оқ бароқли мушугим,
Юмшоқ патли мулойим
Уйимизда юради
Сичқон қувади доим.

Мушугим жон, мушугим
Қийнамагин сичқонни
Қўйворсанг, мен бераман,
Манов жиззали нонни...

Ҳадиябону ОЧИЛОВА,
Файзулла Хўжаев туманидаги 6-сон мактабнинг 5-синф ўқувчиси

Дилкаш суҳбатлар аро...

"ҚОЗОН НЕЧА ПУЛ ЭДИ?"

Бувимлар қозон куйдирмоқчи бўлдилар, шундай қилса ёғ осонроқ доғ бўларкан. Буни кўрган қўшни йигит унга:

-- Қозонни куйдираман, деб қозонсиз қолиб ўтирманг. Биласизми, ҳозир қозон неча пул? -- деб гап қотди.

-- Биринчи бор куйдиришим-ку, чатнаб ўлибдими, -- деди бувим ўз ишида давом этиб.

Аммо бир зум ўтмай қозон чатнади қўйди. Бувим ўсал бўлиб чаккаларини қашлаб:

-- Ҳой, ҳалиги бола қозонни неча пул девди? -- деб сўрадилар.

АНТИҚА ТАРЖИМА

Телевидениеда Мексиканинг кўп серияли фильми --"Дикая Роза", яъни "Шаддод Роза" намойиш қилинаётган кунлар эди. Шу фильмнинг бош сериялари кўрсатилганда, агар аҳамият берган бўлсангиз дастурномаларда уни "Ёввойи атиргул" деб ёзишди. Мен буни кўриб Мамлакат опамлардан:

-- Қаранг, "Ёввойи атиргул" деб таржима қилишибди, ахир, Роза одамнинг исми-ку? -- дедим. Мамлакат опам:

-- Нима қипти, Роза ёзгандан кейин "атиргул" деб таржима қилинади-да, -- дедилар.

-- Ундай бўлса мен сизни "Сестра Страна" деб чақиришим керак эканда?!

ТАДБИРКОР КУЧУКЧА

Укажоним
Кучуги бор,
Кўп ақлли.
У бажарган
Ишни кўриб,
Дейсиз балли.
Бирор нарса
Иргитсангиз,
Топиб келар.
Сизни хурсанд
Этмоқ учун
Чопиб келар.
Отворгандик
Коптогимиз
Ташиб келди,
Жойлай олмай
Тор лунжига
Тешиб келди.

Диллола ҚЎЗИБОЕВА,
Наманган вилояти, Янгиқўрғон тумани, Заркент нафосат, тиллар ва иқтисод лицейи ўқувчиси

"МАРД"ЛАРНИНГ ТУШГАН ЖОЙИ

Икки бола қиш кунлари ҳовли томига чиқиб олиб тортишишди:

-- Шу ердан сакрасам биласанми, мен қаерга тушаман, хув анов ерга, -- деб мақтанди укаси.

-- Мен сакрасам сендан ҳам узоқроққа, -- деб керилди акаси.

Улар сакрашди, аммо икковлари ҳам касалхонага бориб тушишди.

Мулла МУРОДБЕК айтиб берди

БАҲОР ДЕБ ЯШАСАК...

Баҳорни соғиндим баҳор гулларин,
Мавжланиб оққан у анҳор сувларин
Соғиндим, баҳорий гўзал туйғулар,
Қуёшда ўйнаган ўшал кунларин
Баҳорни сўрайман оппоқ қорлардан
Баҳорни излайман баланд тоғлардан
Баҳор каби гуллаб кетсам йўллардан
Элим ҳавас билан боққан чоғларда
Баҳорни соғиниб шеърлар ёзсак оз
Баҳордай яшасак, умр қандай соз.

А.ИБРАГИМОВ,
Қорақалпоғистон Республикаси, Тўрткўл тумани, 51-мактаб ўқувчиси

ОНАЖОН

Онажоним, жонажоним,
Сиз менинг жону таним,
Сизга фидо бўлсин, майли,
Жажжигина шу жоним,
Шеърлар айтаман сизга.
Хурсанд юринг доим сиз.
Ҳали катта бўлганда,
Машҳур бўлар қизингиз!

ТУРНАЛАР

Учмоқдалар турналар,
Менинг дилим талпинар,
Жуда гўзал арғамчи
Юрагимга илинар.
Арғимчоқларин тутиб
Булутлардан-да ўтиб
Олисларга кетсайдим
Орзуларимга етиб
Тезроқ вораққолсайдим

Гулруҳ ОМОНОВА, Бухоро вилояти, Шота Руставели номли ўрта мактаб 4-синф ўқувчиси

НАФАҚАТ ШЕЪР, БАЛКИ...

... кундалик дафтарлар қатидаги кўнгил ёзиқларидан иборат лавҳалар ҳам ўша куни қўлдан-қўлга ва тилдан тилга кўчиб юрди...

АЖОЙИБ СУҲБАТ

Адабиёт дарсида муаллимимиз Зиёда опа: "Сизлар қанча Навоий бобонгизнинг асарларини кўп ўқисангиз, уларнинг руҳи сизларни қўллайди ва кўп сирлардан бохабар этади",

Чевар қўллар

дедилар. Беихтиёр синфимиз тўрига осилган Навоий бобомизнинг жилмайиб турган суратига кўзим тушди. Мен ўз саволларим билан хаёлан шоир бобомизга мурожаат этдим.

Ўқитувчимиз елкамга аста қўл ташлаганларидагина ўзимга келиб қарасам, синфда бир ўзим ўтирибман... Ғаройиб суҳбатимни Зиёда опамга айтиб берганимда эса... улар жилмайиб қўйдилар.

Дилдора ЗИЁЕВА, Тошкент шаҳар, М.Сўфизода номли 165-мактаб ўқувчиси

ҚАСАМ

(Тарихий-саргузашт романдан парча)

Таниқли ёзувчи ва драматург Исфандиёрнинг "Қасам" номли тарихий-саргузашт романида олис ўтмишимиздаги буюк цивилизациялар ўчоғи бўлмиш Сўғдиёна ва Бақтрияда яшаб ўтган эрксевар халқлар ва уларнинг эл суйган атоқли йўлбошчиларидан Спитаменнинг тарих сарҳадларида ўчмас из қолдирган жаҳонгир шоҳ Искандар Зулқарнайн раҳнамолигидаги босқинчилик урушига қарши озодлик кураши ўз бадиий ифодасини топган.

Спитамен ўзининг ўнг томонида от қўйиб келаётган хотинига назар ташлади. Ёш беканинг таранг бадани отнинг тердан жиққа ҳўл бўлган биқинига буткул уйғунлашиб кетгандай эди.

Бир неча соатдан буён чавандозлар эгардан тушмадилар. Тез ва узоқ давом этган пойгадан сўғдиёналик хонимнинг юзида хорғинлик кўринмас эди. Гулрухсорнинг эгнида ҳошия гулли кўйлак бўлиб, кичик ва мушакдор оёқларига юмшоқ этикча кийган эди. Ёнбошидаги ўқ тўла садоқда енгил қилич осиғлик турар эди.

Эркакларнинг эгнида эса бу ерлик аҳолининг одатий либослари -- кенг белбоғли кўйлак, узун ва тор иштон бўлиб, оёқларига ўткир нағалли узун этик кийишган эди. Уларнинг қурол-яроғи ҳам айтарли бир хил бўлиб, қайиш қиндаги узун ханжар, ўқ-ёй тўла садоқдан иборат эди.

-- Чарчамадингми? -- аста сўради Спитамен хотинидан ва шу заҳоти ўша оҳангда қўшимча қилди: -- Хохласанг, дам олишимиз мумкин.

Гулрухсор эрига шундай қарадики, бу нигоҳда ажабланиш, миннатдорлик ва айни дамда зарда ҳам бор эди:

-- Мени ўз ўртоқларингдан ожиз деб билурсанми?

Сўнгра у отини ниқтаб, олға интилди.

Спитамен ҳамроҳларига бир-бир назар ташлаб, у ҳам отининг жиловини қўйиб юборди. Шамол унинг қулоқларида шовуллаб, қоши ва ҳурпайган сочларини тўзғитар эди.

Чавандозларнинг кичик тўдаси қийқириқ, шовқин-сурон кўтариб, ўйдим-чуқур қоялар оралаб борарди.

-- Эҳ-ҳе-ҳе-ҳе-ҳе-ҳей!

-- Оҳ-ҳо-ҳо-ҳо-ҳо-ҳо-о!

Овозларининг акс-садоси чавандозлар билан қувлашмачоқ ўйнаётгандай бир олға ўзиб, бир ортда қолиб кетарди.

Спитаменнинг ўткир нигоҳи зирк бутаси орасидаги тумшуққа тушди. Отда чопиб бораётган ҳолда жиндай эгилиб, тулкининг узун думи кўринган жойни аниқ нишонга олди.

Ростан отни кескин буриб, тўқайзорга кириб кетди, кўп ўтмай қўлида тулки танасини кўтариб чиқди ва ҳамроҳларига етиб олиш учун отига қамчи урди.

-- Ўлжа меники? -- деди у Спитаменга, бекнинг ўқдони тўла қора патли укпардан бирини боши узра кўтариб.

-- Жангчилар отларини суғориш учун тўхтадилар.

-- Буни мен ўзимга олиб қўйсам майлими? -- деб сўради Ростан қўлидаги Спитаменнинг ўқига ишора қилиб.

-- У билан бирга тулки ҳам сенга сийлов! -- деди кулиб Спитамен.

Ростан ўлжани зудтар белига бойлаб садоғига камон ўқини жойлади-да, отини суғоришга шайланди. Уни нимадир атрофга аланглашга мажбур қилди. Гулрухсорнинг кинояли кўзлари чинданам уни таъқиб этарди.

-- Ўқни тузукроқ жойлаб ол, -- сўз билан ўйиб олди Спитаменнинг хотини. -- Аниқ нишонга олишни зора ўрганиб олсанг.

Гулрухсор осмонга боқиб, нишон излади ва ёйини таранг қилиб тортди.

-- Ҳечқиси йўқ, кичкинтой, -- деди Спитамен Ростанга қараб.

-- Шундай вақт келурки, сен ҳам учиб кетаётган пашшани бехато урадиган бўлурсан.

Ростан ўз ҳомийсига миннатдорчилик ила бошини эгди-да, сездирмай ўгирилиб олди.

Гулрухсор ёйни қўйиб юборди, камон ўқи ғувиллаб ҳавони кесди-да, шиддат билан юқорилай кетди.

-- Оҳ! -- водий узра узлуксиз қанот силкитаётган бургутнинг бирдан титраб, бир неча лаҳза кўк кенглигида муаллақ қотгани, сўнгра қуйига тошдай қулай бошлаганини кузатиб турган сардор ҳамроҳларидан бири ўкинч ила хўрсиниб қўйди.

-- Нега бундай қилдинг? -- жаҳли чиқди Ростаннинг. -- Ахир, бу бургут-ку.

Унинг юзлари тундлашди, гўёки ўқ бургутгамас, ўз кўксига санчилгандай ўзини йўқотди.

-- Шундайми, -- Гулрухсор ясама ажабланди. -- Мен сезмабман ҳам.

У эрига нигоҳ ташлар экан, кўшиб қўйди.

-- Отишни биларканманми?

-- Сенинг отган ўқинг нишонга тегмай қўймайди, -- жавоб берди Спитамен.

-- Барибир бургутни ўлдирмаслик керак эди, -- дея бошини чайқади кекса сўғдиёналик. У қуш қулаган жойга от қўйиб кетаётган Ростанни кузатар экан, ўзига айтгандай афсус билан бошини сараклатди: -- Ахир, бургут қушларнинг подшоси-ку?

-- Бехосият иш бўлди, -- деди бошқа бир киши.

Спитамен бир неча лаҳза сукут билан ҳамроҳларига тикилди, ботинан уларнинг фикрига қўшилди, хўрсинди. У ўзи ҳеч қачон бургутни отмаган бўларди, агар бирор жўраси бу ишни қилганда ҳам қаттиқ ранжирди, лекин хотинининг айбдорона қизарган юзига қараб кўнгли юмшади ва жилмайди:

-- Аниқ нишонга олар экансан, Гулрухсор.

Гулрухсор эрини тушунди. Унинг айтмоқчи бўлган гапидан ўзини тийганини сезиб, юрагидаги миннатдорчилик туйғулари жунбушга келди. Унинг ўзи ҳам бургутни ўлдирмаслик кераклигини билар эди. У эрининг диққатини таннозларча ўзига жалб этиш иштиёқида ички бир хохиш билан бургутни беихтиёр нишонга олди. Сўнгги пайтларда Спитамен гўё ундан йироқлашиб кетаётгандай, ўзи билан ўзи бўлиб қолётгандай эди. Бундай кезларда Гулрухсорнинг кўксига шубҳа ўрнашиб, наҳотки эрим бошқа аёлга кўнгил қўйган бўлса, дея изтиробга тушар эди...

Йўқ! Бундай бўлиши мумкин эмас!

У хотинидан воз кечолмайди. Бундай ишга қодир эмас у.

Гулрухсор Анохитга нолалар қилиб, Спитамен уруғининг меросхўри -- фарзанд ато этишни сўрарди.

Мана, ҳозир ҳам унга чексиз дунё ичра, аёздан иборат Коинотда ўзи яккаш қолаётгандай туюлмоқда. Спитамен унинг руҳий ҳолатини тушунгандай қўлини чўзди:

-- Мен ёнингдаман, жоним, -- деди унинг кўзлари, -- иккимиз биргамиз.

Гулрухсорнинг юзига қон югурди. Юрак-юраги билан эрини ҳис этди. Кўксини эгаллаган совуқ бир даҳшатни қувлаш учун сочларини дадил силкитди: "Мен ҳам!.."

Гулрухсор эрининг юзига зеҳн солиб тикилар экан, ҳеч қандай истиҳоласиз сўз қотди:

-- Спитаменга муносиб хотин бўлмоқчиман. Ё сен мени қоралаяпсанми?

Спитамен қўлини силтаб, отига минди.

--Бургутни тупроққа кўмдим, -- деди Ростан сардорга етиб олгач.

Спитамен ўз хаёллари билан ўзи бандлиги учун бош ирғаб қўйди.

-- Тўғри қилибсан, -- деди кекса сўғд гўё сардор учун жавоб бераётгандай. -- Қушлар подшоси қурт-қумирсқаларга ем бўлмаслиги даркор.

"Қандайдир қуш учун шунча кўз ёшими!"-- дея ҳайқирди Гулрухсор ичида ўзига-ўзи.

Унинг тагидаги от бекасининг руҳий ҳолатини сезгандай пишқириб, ингичга оёқлари ила депсина бошлади.

Ростан Гулрухсорга нимадир демоқчи бўлди, лекин Спитаменга бир қаради-ю, ниятидан қайтди, отига қамчи уриб, олдинга чоптириб кетди.

У ҳомийсининг хотинини анчадан буён мутлақо хуш кўрмас эди.

Ўз нафратини ҳарчанд яширмасин, Гулрухсор биринчи бор уйида кўргандаёқ болакайнинг ўзига рўйхуш бермаётганини ҳис қилган эди. Дастлаб, унинг бу муносабати аёлнинг кулгусини қистатар, болани мазах қилиш учун баҳона изларди. Кейинчалик Ростаннинг ўзига жимгина бўйсуниши аёлнинг ғашини келтирди, киноя ва тазйиқларга дош беришини кўриб, баттар ғазаби ортди. Бола бостириб келаётган ғанимдан қочмай, чийиллаб тақдирга тан берадиган силовсинга ўхшарди.

Спитамен яна ўз хаёлларига ғарқ бўлганди. Унинг ўйлари узоқ-узоқларга, кўз етмас жойларга чорларди. Тоғлар ортида бошпана ва мададга муҳтож форс шоҳи кезарди. Тез орада Доро Қадоман шу ерда, Сўғд тупроғида пайдо бўлиши керак. Балки шунинг учун ҳам шоҳнинг валийси Бесс машваратга чорлагандир.

Агар чиндан шундай бўлса, ҳадемай шоҳ келиб, қўшин тўплашни талаб қилади. Асилзода ва оқсоқоллар кимнинг измига юраркин?

Айтишларича, юнон қўшини форслар салтанатини мажақлаб ташлагудай даражада катта эмас экан. Лекин Доро Қадоманнинг қўшини мағлуб бўлди, ҳатто қаршилик ҳам кўрсата олмади. Шоҳаншоҳ ўз юртида ҳокимият ва қудратдан жудо бўлди. Демак, дунёда нимадир ўзгарган. Енгилмас форсларнинг қудратини синдирувчи куч пайдо бўлган. Модомики шундай экан, нега энди асрлардан буён ўз уруғини талаб, зор қақшатиб келган? Яхшиси, форсларнинг қўшинини ёриб ўтиб, Македон шоҳи томонга очиқчасига ўтиб олса-чи?

Агар урушда уларнинг қўли баланд келган тақдирда ҳам, барибир бегона юртда кўп фурсат қолиша олмайди. Уларнинг Ватани, қариндош-уруғлари жуда йироқда бўлгани боис ҳадемай ортга қайтишлари аниқ.

-- Мени севасанми, Спитамен?

Сўғднинг номдор бекларидан бирининг қизи Рохшанакнинг ҳусни-жамоли ҳақидаги таъриф ўз ота юртидан ўтиб, олис ўлкаларга ҳам етган эди. Вахшунварта уруғининг меросхўри саналмиш соҳибжамолга ошиқлар сонсаноқсиз бўлиб, кимдир қиз туфайли ақлу ҳушидан айрилган, кимдир асрлар бўйи тўпланган мол-мулкка эга чиқишни режалаштирган, кимдир Вахшунварта уруғи билан чатишишни ният қилганки, уларнинг бари қизнинг қўлини сўрамоқ учун бош уриб келарди. Кекса бек келган совчиларни қабул қилар, аммо бирор ваъда бермас, айни вақтда буткул рад жавобини ҳам айтмас эди. У ягона меросхўри бўлмиш қизининг ҳали ёш эканлигини важ қилиб, сабр этмоқни сўрар эди.

Мўғомбир чол муносиб қайлиқ чиқишини кутаётганини ҳамма тушунарди. Унинг муддаосини билган совчилар ранжишмас, чунки уларнинг ўзлари ҳам ё қизи, ё синглиси, ё жиянини унаштиришни турли сабабларни рўкач қилиб, пайсалга солишарди-да.

Айрим шоввозлар ҳурлиқони ўғирлашга ҳам уриниб кўришган, айни пайтда улар бекнинг буйруғига биноан ваҳший ҳайвонларга ем бўлишган, фақат суякларигина ҳар жой-ҳар жойда уюлиб ётарди. Вахшунварта шу боис ҳам қизини доимо ўзи билан бирга олиб юрар, қўшин ҳордиқ оладиган жойнинг ўртасида оқ шойидан тикилган парда ичида дам олар, парданинг атрофига эса махфий белгилар қўйилган, бегона кўзлардан асраш учун тумор ва дуолар тақилган эди.

Лекин меросхўр бойвуччанинг чодири ўта сокин эди. Вахшунвартаникига ташриф буюриб, Бесснинг Фармонига бориш-бормасликни муҳокама этаётган меҳмонларни хизматкорлар иззат-икром кўрсатиб, турфа-туман ноз-неъматлар билан сийлашарди.

Рохшанак отаси ҳадя этган катта олтин косадаги нўхотдек-нўхотдек дуру-маржонларни кўздан кечириб, уларни бирма-бир ингичка ипга терар эди.

Митти гулханнинг нурли шуълалари чодир бурчагидаги қиз юзида ўйнар, болаларникига ўхшаш дўрдоқ лабларини тўқ қизил рангда ёритарди. Узун, қора сочлари эса очиқ елкалари, нозик баданини тўсиб тушган эди.

Илон думига ўхшаб тақимига ўралган тилло тусдаги безаклар тикилган шоҳи ипак кўйлак орасидан оташ олов ва нозу фироққа тўла гўзал, жонон бадан кўзга ташланиб турарди.

Рохшанак ҳар замон-ҳар замонда узун ва ингичка найза билан шерни ер тишлатган отлиқ чавандоз сурати туширилган кумуш идишдаги йирик гилосдан оғзига ташлаб ўтирарди. Маҳаллий мусаввирлар Тангрининг олий мансабли амалдорларини шундай шавкатли қилиб тасвирлашарди.

Чодирга жория қиз оёқ учида кириб, Рохшанак учун махсус тайёрланган ҳушбўй ичимлик тўла кўзани беканинг олдига қўйди.

-- Бекага яна не зарур?

-- Зарур,-- деди қиз кутилмаганда.

Хизматкор нафасини ичига ютди.

-- Ўтир! -- буюрди унга Рохшанак.

Жория тиз чўккан заҳоти уни саволга тутди:

-- Сен отамнинг чодирида бўлдингми?

Жория мўғомбирлик ила табассумини яширди.

-- Мен ташқарида хизмат қилдим, бекачим, -- сохта хўрсиниб қўйди чўри қиз. -- Волидангиз меҳмонлар ўтирган чодирга кирмоғимга ижозат бермадилар.

-- Ижозат бермай ажаб қипти. Меҳмонлар ила кўз уриштиришинг етмай турувди, -- уни кескин жеркиб берди Рохшанак.

-- Мен ҳам шу фикрдаман, -- деди жория.

Рохшанак садаф нўхотли идишни қўлига олди, лекин сабри чидамай яна чўри қизга юзланди.

-- Қулоғим сенда.

-- Мен не дей сенга, бекачим?

-- Ўзингни овсарликка солма, Мира, -- ёрилди Рохшанак ноз ила лабларини ҳимариб. -- Отам билан меҳмонлар нима тўғрисида гапиришяпти? Ахир, сен ер тагида илон қимирласа биласан-ку!

-- Биз томонга яқинда узоқ Ҳинд юртидан янги меҳмонлар ташриф буюришар эмиш.

Рохшанак норози оҳангда пешонасини тириштирди.

-- Тағин айтишларича, -- чўри қиз айёрона бурнини жийирди, -- улар Сўғднинг энг кўркам жойларини, тоғларни зиёрат қилишар эмиш.

Рохшанак ичимликдан ҳўплади.

-- Отам нени раво кўрса, шуни бажарурман.

-- Айтишларича, падаринг ягона қизи учун куёвликка Ҳинд ҳукмдорининг ўғилларидан бирини сайлаган эмишлар.

-- Ким бўлса-да, отам менга тиканни раво кўрмас.

-- Мабода куёв оқсоқ ёки букри бўлса-чи?

Рохшанак хўрсинди, сўнг бир муддат ўйга ботиб, қатъий деди:

-- Падарим эрлар ичидан мен учун энг муносибини танламоғига имоним комил.

-- Мен-да ишонаман, бекачим, -- ниҳоят таслим бўлди жория қиз.

-- Мен у билан олис-олисларга кетурман, ғаройиб қушлар, ажабтовур одамларни кўрурман. Ростини айтсам, Мира, манови тоғларда ўтираверишим жонимга тегди.

-- Мен бахтиёр бўлардим, бекачим...

Жория бирдан сўзини йўқотиб, сукутга ботди.

-- Нима демоқчисан ўзи?

-- Мен бахтиёр бўлардим, бекачим агар яхши-ёмон кунларингда ҳам ҳамроҳинг бўлолсам. Лекин содиқ чўрингни унитиб юборурсан, деб қўрқаман, -- дер экан, Мира кўзларини олиб қочди.

Рохшанак кулиб юборди:

-- Агар бемани ҳазилларинг билан ғашимга тегаверсанг, унитаман қўяман.

-- Бекам! -- Мира бирдан бошини кўтарди, бироқ Рохшанак уни қўли билан тўхтатди.

Таржимонлар:
Ҳожиакбар ШАЙХОВ ва Гулчеҳра МАТКАРИМОВА

(Давоми келгуси сонда)

Устоз ва шогирд иш устида.

САЛОМИЙ

Кўзингизга ёшлар олманг, боламан

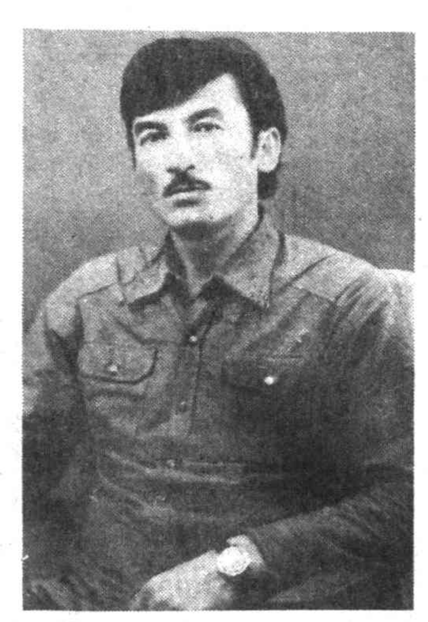

ОНАЖОН

Дунёда сиздай улуғ
зот кўрмадим,
Онажоним, онажоним, онажон.
Бағрингизда узоқ
йиллар бўлмадим,
Онажоним, онажоним, онажон.

Шеър ёзурман сизни ўйлаб-соғиниб,
Онажоним, доим бўлинг соғ-омон.
Туриб қолдим
йўлингизда термулиб,
Меҳр қуёшингиз кўмсаб
бир замон.

Йўлга чиқдим ўзга
юртни тарк этиб,
Она юртим
Кўқонимни мадҳ этиб,
Онам мени кутиб олар шод этиб,
Онажоним, онажоним, онажон.

Олтин водий узра
босиб бораман,
Дарё кечиб, тоғлар
ошиб бораман.
Бошингиздан кетмас
давлат бўламан,
Онажоним, онажоним, онажон.

Кўзингизга ёшлар олманг, боламан,
Очилмаган гулғунчаман, лоламан,
Дуо айланг, онажон,
ёлбораман,
Онажоним, онажоним, онажон.

Кимга тордур, кимга
кенгдир бу жаҳон,
Тоғу тошу, боғу роғлар бепоён,
Лек онадай бахш
этолмас ҳеч қачон
Кўзга нуру, белга
қувват, танга жон,
Онажоним, онажоним, онажон.

X X X

Хайр дема, жонгинам,
Қалбим лов-лов ёнадур.
Кўзларингдан тўксанг ёш
Бағрим тутаб қоладур.

Кўз ёшингни тийиб ол,
Дўсту душман куладур.
Хайр дема, жонгинам,
Дилга озор бўладур.

Хайр десанг боғларим,
Ҳазонларга тўладур.
Очилиб турсанг гулдай
Қалбим баҳор бўладур.

Ана қара, тўлин ой.
Осмонларда кезадур.
Тун бағрида нозланиб
Манзил томон сузадур.

Умр ўтар бу олам
Мудом мангу турадур.
Кун айланар, йил ўтар,
Замонлар эвриладур.

Бу дунёга ҳали кўп
Улуғ авлод келадур.
Хайр дема, жонгинам,
Бизсиз дунё қоладур...

Турли касб эгалари

МЕҲРЛИ БЎЛСАНГИЗ -- ОТ БОҚИНГ

Аслида отбоқарлик қийин касб. Уни фақат бардош берган кишигина уддалай олади. Норбой ота Искандаров эса... У кишининг отлар жону дили.

Норбой ота Нуробод туманидаги Сазағон қишлоғида яшайди. Яқинда ҳузурларига боргандим. Дилдан суҳбатлашиб қайтдим.

-- Дунёда касбдан кўпи йўқда. Сиз айнан отбоқарликни танлагансиз.

-- Отбоқарлик менга ота мерос. Эсимни танибманки, отлар орасидаман. Кейин, одамнинг қизиқишига ҳам боғлиқ. Жуда ҳам эътибор талаб қилади-да. Қизиқсангиз ўз-ўзидан ишга берилиб кетасиз. Ўзим шу отларни ўттиз йилдан бери боқаман.

-- Отни парвариш қилиш оғир эмасми? Ҳеч пушаймон бўлганингизни эслай оласизми? Умуман бугун, бир отни пулига мошина беради, дейишади.

-- Ёзда бир нави. Қишда отлар эҳтиёт қилинмаса нобуд бўлиши ҳеч гапмас. Мендаги уларга бўлган меҳр ҳар нарсадан устун туради. Энг оғир пайтларда ҳам от менинг ҳамроҳим. Мошина бериши рост. Лекин мошинадан отлар афзалроқ. Кўплар айтишади, 1 та отингизга шартта мошина олинг деб, йўқ-йўқ... Отларнинг кўзидаги умид, меҳр кейин мени қийнаб юборади-я.

-- Оилангизнинг касбингизга муносабати.

-- Болаларим ҳам, онаси ҳам мен билан бирга юришадиёв. Улар қарши туришса мен ҳеч нарса қилолмасдим. Ҳатто уйда йўқ пайтим, отларимга йўқлигимни билдиришмайди. Айниқса, ўғилларим от деса, жон беришга ҳам тайёр туришади...

-- "Ёғлироқ" жойдан иш чиқиб қолса, нима қилардингиз?

-- Барибир отларим билан қолардим. Уларсиз яшолмайман. Шу ўринда отбоқарликни ўргатган илк устозим -- отамга раҳматлар айтаман. Умрларида кўп савобга қолганлар-да.

Қайтаётиб, Норбой Искандаров билан ҳамқишлоқ эканлигимдан фахрланиб қўйдим. Пасту баланд қийинчиликларга бардош бериб, зотли отларни сақлаб қолган бу инсонга ҳурматим ўн чандон ошди. Яйловдан узоқлашарканман, мени отлар кишнаши, соҳибининг ҳавога астагина силкиган қўллари кузатиб қолди.

Мақсуда ЎРИНОВА,
СамДУ журналистика бўлими талабаси

НОНДЕК АЗИЗ...

Самарқанд бутун дунёга ўзининг нонлари билан машҳур. Расталар оралаб юрсангиз кўзингиз қамашади. Ва... бозорга етиб келган ширмой ноннинг ортида қанчалар машаққатли меҳнат борлигини биласизми... Тандирнинг тафтидан юз-кўзлари қизариб кетган нонвойларни ўйланг-а.

Самарқанд шаҳрилик нонвой Нурилла Бақоев ҳам қарийб 10 йилдирки, шу касбнинг орқасидан оила тебратади: ҳам рўзғорга фойда, ҳам одамлар мамнун дегандай. Яқинда нон баҳона бўлди-ю, бир пиёла чой устида суҳбатлашиб қайтдим.

-- Нурилла ака, касб танлаш ҳам кўп жиҳатдан дидга боғлиқ. Умуман новвойлар ҳақида нима дея оласиз?

-- Биз новвойлар меҳнат билан, олов билан гўзаллик яратамиз. Бу ҳар кимнинг қўлидан келавермайди. Новвойларни нон олиб сотувчилар билан адаштирмаслик керак. Менимча нон азиз бўлгандан кейин, уни тайёрлагувчи ундан азизроқ бўлса керак. Отам раҳматлик айтардилар: "Болам нон муқаддас, новвойни ўзинг тушуниб оларсан, одамларни нон билан алдамагина".

-- Ҳақиқатан "тарози-худо рози" дейишади-да. Ноннинг оғирлиги билан нархи ўртасидаги тафовут бугун кўпчиликни норози қилмоқда. Сиз...

-- Гапингизга тушундим. Ўзи рўзғорда таомсиз кун ўтиши мумкин, аммо нонсиз ўтмайди. Харидорни ҳақидан уриб қолиш -- ҳақиқий новвойнинг иши эмас. Ҳозир ўзи "қўлбола" новвойлар ҳам кўпайиб кетган.

-- Оилавий новвоймисизлар ёки ўзингизми?

-- Акам, укам шуғулланади. Мен билан ўғлим бирга ишлаяпти. Улар оилани шу касб орқасидан тебратишади. Ҳаммамизга отам ўргатганлар. Ҳатто маҳалламиз кексалари ҳозиргача раҳматли отам пиширган нонларни мақташади.

-- Биздаги машҳур "Осиёи" нон ҳақида ҳам икки оғиз сўзласангиз.

-- "Осиёи" нонини шундоғам ҳамма билади. Ривоятларда айтилишича, юртимизнинг катта шаҳарларига Самарқанддан масаллиқ, ҳатто новвойни олиб бориб тайёрлашганда ҳам ўхшата олишмаган эканлар.

Ҳа, Самарканд нонларининг, айниқса, Нурилла ака ёпган нонларнинг ҳиди ҳам бошқача. Чунки, улар меҳр тафтида пишган.

Озода ШОҲҚУЛОВА ёзиб олди

ЭРКАКЛАР ҚАҲВА ИЧМАНГ

Герман олимлари кўп қаҳва ичиш эркаклар учун зарарли деб топишди. Энг ачинарлиси эса организмга таъсир этиб инфаркт касаллигини келтириб чиқараркан. Бир пиёла қаҳва ҳатто 18-20 ёшли ўспирин қонидаги холестерин моддасини ошириб юборишини назарда тутсак, унда улар қаҳва ичмаганлари маъқул.

ЎҒРИЛАР УШЛАНДИ

Мадагаскар оролида иш олиб бораётган нефть қидирувчилари керакли асбобларини ўғирлатиб қўйишди. Ва бундан ҳайратга тушишди. Чунки улар ишлаётган ердан юзлаб километр масофада ҳам тирик жонзот яшамасдида.

Ажиб дунё

Қидирувчилардан жуда узоқда яшаётган, қишлоққа ташриф буюрган полициячиларни аҳолининг қозонлари қизиқтириб қолди. Аниқланишича ўғирланган асбоб-ускуналар эритилиб, алюмин қозон ясалган экан. Шундай қилиб ўғрилар ушланди.

ПУЛ КЕРАК ЭМАС

Қирол Акбар саройида бир неча йил ижод қилувчи араб шоири Жехир ўз шеърлари учун давлатпаноҳ берган пулни олишдан бош тортди. Чунки шоир ўн йиллаб ёзган рубоийларининг қалам ҳақи учун фақат йилида бир марта, бир ҳовуч бриллиант оларкан.

ВАҲ -- ҲА -- ҲА...

Бўйдоқлар клубининг янги "аъзоси" котибадан сўради:
-- Мабодо, клубимиз аъзоларидан бирортаси уйланса, уни қандай жазо кутмоқда?
Котиба жавоб берди:
-- Ҳеч қандай. Ахир уйланишнинг ўзи муносиб жазодир.

***

Учта ўғил кўриб қувонган ота таҳририятта телефон қилди. Бироқ яхши эшитмаган мухбир баланд овозда деди:
-- Такрорлашингиз мумкинми?
-- Бекорларни айтибсиз, учтаси ҳам етиб ортади.

***

Қиз ўртоғидан сўради:
-- У менга уйланганидан кейин ҳам ҳозиргидай севармикан?
-- Албатта. У ўзига теккан аёлларни доим севган.

***

Биров эшак миниб кетаётган экан ундан:
-- Йўл бўлсин -- деб сўрашса, у:
-- Жума намозига -- деб жавоб берибди.
-- Ҳа, каллаварам бугун сешанба-ку, -- дейишса:
-- Агар шу эшак жумагача масжидга олиб борса шукр қиламан -- дебди.

***

-- Бир девор қўшниси туни билан ухламай деворни уриб чиқди.
-- Демак сизга ҳам кечқурун уйку бўлмабди-да?!
-- Нега ундай дейсиз. Ахир мен эрталабгача карнай чалишни ўргандим.

Шеърият ихлосмандлари диққатига!

"Туркистон" газетаси таҳририяти ва Ўзбекистон Ёзувчилар уюшмаси ҳамкорлигида газетамиз қошида ташкил этилган "Шеърият сабоқлари" мактаби ўз машғулотларини - 7 ноябр жума куни соат 15.00 да бошлайди.

Шеърият сабоқларини Ўзбекистон Ёзувчилар уюшмаси раисининг ёшлар билан ишлаш бўйича ўринбосари Муҳаммад Юсуф олиб боради.

"Шеърият сабоқлари" бу — ёш истеъдодлар ўз ижодий машқларини таниқли олимлар ва шоирлар назаридан ўтказмоғи ва ажойиб мушоираларнинг гувоҳи бўлмоғи учун қулай имкониятдир.

Ҳар бир машғулотдан сўнг энг сара ижод намуналари газетамизда чоп этиб борилади.

Э Ъ Л О Н

Шайхонтоҳур туманидаги ЧПКФ "Зип-Ташкилмонтаж" тугатилади. Даъволар бир ой муддат ичида қабул қилинади.

Муассис:
ЎЗБЕКИСТОН ЁШЛАРИНИНГ «КАМОЛОТ» ЖАМҒАРМАСИ
Ҳомий:
ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ «МАТБУОТ ТАРҚАТИШ УЮШМАСИ» АССОЦИАЦИЯСИ

Бош муҳаррир
Абдуқодир НИЁЗОВ

Навбатчи муҳаррир: Гулноза АҲМАДЖОНОВА

ТАҲРИРИЯТ:
Қабулхона — 136-56-58, 133-95-97; хатлар бўлими — 136-54-64; тижорат бўлими — 133-79-69; ижодкор ёшлар бўлими — 136-54-64; спорт, ҳарбий-ватанпарварлик бўлими — 136-58-93, котибият — 136-58-48.

МАНЗИЛИМИЗ: 700083 Тошкент Матбуотчилар кўчаси, 32-уй
Нашр кўрсаткичи 64607

Муаллифлар фикри таҳририят нуқтаи назаридан фарқланиши мумкин.

Дизайн устаси: С.ЛУКИН

Рўйхатдан ўтиш тартиби № 00012
«Шарқ» нашриёт-матбаа концерни босмахонаси
Буюртма Г. — 0738.
Корхона манзили: «Буюк Турон» кўчаси, 41
Ҳажми — 2 табоқ Тираж: 11.024
Газета IBM компьютерида терилди ва саҳифаланди.
Офсет усулида босилган. Қоғоз бичими А-2
Босишга топшириш вақти —21.30